

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ

УНИВЕРЗИТЕТ ОДБРАНЕ

ВОЈНА АКАДЕМИЈА

МАСТЕР АКАДЕМСКЕ СТУДИЈЕ

Студијски програм: Менаџмент у одбрани



МАСТЕР РАД:

МОДЕЛ ОПЕРАЦИЈЕ ЗАЈЕДНИЧКИХ СНАГА ВОЈСКЕ И ПОЛИЦИЈЕ НА
СПРЕЧАВАЊУ ИЛЕГАЛНОГ ПРЕЛАСКА ДРЖАВНЕ ГРАНИЦЕ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ ИЗ СМЕРА РЕПУБЛИКЕ СЕВЕРНЕ МАКЕДОНИЈЕ

Слушалац:
вд Јован Савић

Ментор:
пк доц. др Мирослав Терзић

Београд, 2026. година

САДРЖАЈ

БИОГРАФИЈА КАНДИДАТА.....	4
1. УВОД И ФОРМУЛАЦИЈА ПРОБЛЕМА ИСТРАЖИВАЊА.....	6
1.1. Основни хипотетички ставови о проблему истраживања.....	11
1.2. Значај истраживања.....	12
1.2.1. Научни значај.....	12
1.2.2 Друштвени и практични значај.....	13
1.3. Основно истраживачко питање.....	14
2. ОДРЕЂЕЊЕ ПРЕДМЕТА ИСТРАЖИВАЊА.....	14
2.1. Теоријско одређење предмета истраживања.....	14
2.1.1. Научно верификовано сазнање.....	15
2.1.2. Научно евидентирано, али не и верификовано сазнање.....	15
2.1.3. Емпиријско, искуствено научно сазнање о предмету истраживања.....	16
2.3. Операционално одређење предмета истраживања.....	17
3. ЦИЉЕВИ ИСТРАЖИВАЊА.....	18
3.1. Научни циљеви.....	18
3.2. Друштвени циљ истраживања.....	19
4. ХИПОТЕТИЧКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА.....	20
4.1. Генерална (општа) хипотеза.....	20
4.2. Посебне хипотезе истраживања.....	20
4.3. Појединачне хипотезе.....	21
5. НАЧИН (МЕТОДЕ) ИСТРАЖИВАЊА.....	22
5.1. Основне методе сазнања и мишљења.....	22
5.2. Опште научне методе истраживања.....	22
5.3. Методе за прикупљање података.....	22
6. ДРУШТВЕНА И НАУЧНА ОПРАВДАНОСТ ИСТРАЖИВАЊА.....	23
6.1. Научна оправданост истраживања.....	23
6.2. Друштвена оправданост истраживања.....	23
7. НОРМАТИВНИ УСЛОВИ КОЈИМА СЕ ДЕТЕРМИНИШЕ ЗАШТИТА ДРЖАВНЕ ГРАНИЦЕ.....	24
7.1. Илрегуларне миграције.....	30
7.2. Илегалан прелазак државне границе и кријумчарење миграната.....	31
7.3. Међусобни однос Војске и полиције.....	34

8. Државна граница између Републике Србије и Републике Северне Македоније	36
8.1. Употреба беспилотних летелица у функцији обезбеђења државне границе.....	40
9. ДЕФИНИСАЊЕ ПОЈМА ВОЈНЕ И ПОЛИЦИЈСКЕ ОПЕРАЦИЈЕ.....	44
10. ВОЈСКА СРБИЈЕ И ПОЛИЦИЈА КАО НОСИОЦИ ОПЕРАЦИЈЕ СПРЕЧАВАЊА ИЛЕГАЛНОГ ПРЕЛАСКА ДРЖАВНЕ ГРАНИЦЕ	48
10.1. Улога и активности МУП-а Републике Србије у обезбеђењу државне границе	48
10.2. Анализа ризика угрожености државне границе.....	56
10.3. Улога и активности Министарства одбране и Војске Србије у обезбеђењу државне границе.....	59
11. СТРУКТУРА МОДЕЛА САВРЕМЕНЕ ОПЕРАЦИЈЕ СНАГА ВОЈСКЕ И ПОЛИЦИЈЕ НА СПРЕЧАВАЊАУ ИЛЕГАЛНОГ ПРЕЛАСКА ДРЖАВНЕ ГРАНИЦЕ	62
11.1. Операција превентивног размештања снага.....	62
11.2. Организовање и рад команди.....	67
11.3. Идентификовање и анализа проблема	68
11.4. Моделовање употребе снага	69
11.4.1. Циљеви, мисија и задаци у планирању употребе ангажованих снага.....	72
11.4.2. Варијанте употребе	73
11.4.3. Линије операција.....	74
11.5. Мигрантска криза и заједничка операција Војске Србије и полиције	75
11.6. Модел заједничке операције војске и полиције на спречавању илегалног преласка државне границе.....	80
ЗАКЉУЧАК	85
ЛИТЕРАТУРА.....	87

Рад посвећујем вољеној породици, родбини, пријатељима, колегама, а највише га радим са сетом на БЕДА ПОКОЈНОГ ВЕЉКА, некадашњег припадника ЛЕГЕНДАРНОГ 39. БАНИЈСКОГ КОРПУСА - Српске војске Крајине, као и свој погинулој браћи од Плитвица, Глине, Јасеновца, преко Кордиора, Озрен планине, јуначке Херцеговине, Србиња, до Штимља, Преказа, Јуничких планина, Паштрика и Кошара.

ЖИВЕЛА ОТАЏБИНА СРБИНОВА!!!

БИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Кандидат Јован Савић, рођен је 20.01.1994. године у Нишу. У Министарству унутрашњих послова Републике Србије ради од 16.10.2017. године, тачније у Полицијској управи у Нишу (осам година радног стажа). До сада је током радне каријере био распоређен на пословима полицијског службеника опште надлежности, затим 4 године и 8 месеци на пословима млађег криминалистичког инспектора у оквиру Одсека за сузбијање криминала Полицијске станице Алексинац где је прошао целокупан делокруг рада криминалистичке полиције, а од 10.08.2023. године новим решењем распоређен је на радном месту помоћник командира, у чину поручник полиције у Полицијској испостави за дежурства и интервенције, док од 01.07.2024. године по усменом налогу обавља послове заменика командира Полицијске испоставе Медијана.

Члан је радне групе за анализу ризика од корупције у оквиру Полицијске управе у Нишу, поседује сертификат за приступ тајним подацима степена тајности строго поверљиво, успешно завршен курс за оперативни ниво руковођења, сертификат за рад са малолетним лицима, као и више других врста обука у које су реализоване током каријере.

У досадашњем раду никада није дисциплински, као ни на било који други начин кажњаван. У више наврата за свој рад и пружен допринос похваљиван је и награђиван са вишег нивоа командовања.

Основне струковне студије завршио је на Криминалистичко - полицијској академији и стекао звање струковни криминалиста, затим разлику испита за основне академске студије завршио је на Факултету за пословне студије и право у Београду и стекао звање дипломирани правник.

Након завршетка основних струковних и академских студија, уписао је мастер студије на Криминалистичко - полицијском универзитету и завршио успешно, чиме је стекао звање мастер криминалиста, где је под менторством професора доктора Бојана Јанковића израдио мастер рад на тему "Анализа обучености полицијских службеника Полицијске управе у Нишу за употребу средстава принуде".

Тренутно звање му је "специјалиста криминалиста", односно завршио је специјалистичке академске студије криминалистике на Криминалистичко - полицијском

универзитету, под менторством професора доктора Саше Мијалковића на тему "Тајне акције у субверзивној пракси обавештајних служби".

Осим наведеног у фази завршетка је и мастер академских студија на Универзитету одбране у Београду, Војна академија - смер менаџмент у одбрани, где је положио све испите са просечном оценом 9,71. Током школовања на наведеној установи учествовао је на научној конференцији "ВојНа 2023", и био аутор рада под називом "Теоријска анализа војне и полицијске операције спречавања илегалног преласка државне границе Републике Србије" који је издат у зборнику радова Војне академије.

1. УВОД И ФОРМУЛАЦИЈА ПРОБЛЕМА ИСТРАЖИВАЊА

Мигрантска криза је у свету све актуелнија, због проблеми које са собом носи, где део проблема представља начине угрожавања безбедности. Имајући у виду да се начини угрожавања безбедности, које сама са собом носи мигрантска криза манифестују на разноврсне начине, односно да се јављају у различитим временима, просторима и обимима, тако је потребно припремити и усклађене одговоре на њих. Наиме, миграције подразумевају да се једна етничка група пресељава са једног на друго географско подручје, углавном не на добровољној бази. Миграције могу бити наравно и добровољне, односно могу бити покренуте самоиницијативно и из много друштвено политичких разлога.

Операције представљају један веома комплексан скуп активности (борбених и неборбених) које су усклађене у простору, времену и сврси ради достизања одређеног циља. Самим тим, осим стандардне поделе операција, оне се могу посматрати и дефинисати и са војног и полицијског аспекта. Једно од тумачења улога војске и полиције, сматра да војска штити државу од угрожавања „споља“, а полиција то ради „унутра“. Наиме, основни задаци полиције јесу заштита грађана и њихове имовине, од свих облика криминала, односно друштвено девијантних понашања, која угрожавају њихов мир и спокојство.

Како војска, тако и полиција, поседује низ интруктивних аката, који се односе на организацију, устројеност, начин рада, активности, који уређују делокруг рада.

Одређени задаци, који се тежишно постављају пред органе безбедности, не би могли бити ефикасно реализовани, без усклађеног садејства свих елемената који реализују задатак, односно учествују у његовом планирању, припреми и извршењу. Сваки задатак, односно активност која се поставља пред одређене снаге за његово извршење захтева комплексну анализу, планирање, припрему и извршење. Формације којима се поверава, односно наређује извршење задатка, као и њихове старешине имају неколико периода, тј период пре пријема наређења, након пријема наређења, у току реализације задатка и након реализованог задатка. Из сваке активности мора се извући поука, која се односи на ствари

које су добро реализоване и која прецизно детектује недостатке, односно ствари које је потребно изменити или увести нове.

Сагледавајући кроз различите аспекте и критеријуме, може се рећи да је мигрантска криза један од глобалних проблема и на чије се настанке и корене не може утицати у довољној мери, односно за чије решавање је потребно правилно међународно сагледавање ствари. Наиме, већина миграција изазвана је управо нестабилним друштвено – политичким уређењима у држава, затим сиромаштвом, лошом егзистенцијом и најчешће ратним сукобима на одређеном подручју, као и другим разлозима који настају у одређеним тренуцима и иницирају настанак миграција.

Мигранти, имају циљ да на све могуће начине допру до жељене локације, односно да остваре своје запланиране циљеве и склоне се са критичних подручја. У својим напорима, не бирају средства и начине, те испољавају веома висок степен креативности у одговорима на предузете мере и радње од стране снага безбедности држава на транзитној рути.

Врло је важна чињеница да се у структури мигрантских група налазе људи различитог пола, старосних доби, животног искуства и професија. Забележени су и примери из праксе који указују на то да се кроз мигрантске групе желе извући и избећи одговорности и припадници различитих терористичких и криминалних група, као и дезертери из оружаних снага матичних држава миграната. Све то представља додатни проблем и отежавајућу околност у планирању и ангажовању снага војске и полиције на пословима обезбеђења државне границе, имајући у виду чињеницу да се ради о добро обученим људима, од којих је већина била и директан учесник оружаних сукоба, односно поседује завидан ниво обучености из области ватрене обуке и руковања ватреним оружјем, за обавештајни и контраобавештајни рад и друго.

Бележи се и чињеница да су мигрантске групе све више устројеније и организованије, те да између њих постоји међусобна координација и повезаност, односно да имају своје вође, који их предводе на путу до жељених дестинација.

Мора се напоменути и то да се миграције и сами мигрантски токови, могу посматрати и са контраобавештајног аспекта, односно да они могу послужити за субверзивно деловање, једне према другој држави. Наиме, кроз мигрантске групе које

покушавају прећи државну границу, осим реалних жртава политичког насиља, рата и других видова насиља, могу се наћи и лица која раде за одређене обавештајне службе, или групе или појединце, чији је основни циљ и задатак, обавештајна делатност са субверзивним методама.

Саме мигрантске групе, имајући у виду њихову полну структуру, старосну, као и опште психо-физичко стање, представљају проблематичну категорију када је у питању примена полицијских, односно других овлашћења предвиђених законом. Њено груписање на одређеном делу територије, може послужити, као тзв. „живи штит“, у борби против регуларних оружаних формација једне државе.

Коришћење живог штита, дешавало се на пример и током ратних сукоба на подручју бивше СФРЈ, и то углавном од стране агресорски настројених група, које су препречавале пут регуларним формацијама Југословенске народне армије. Тако стациониране мигрантске групе, могу у потпуности омести кретање снага безбедности, и тиме изазвати интервенцију, врло вероватно и уз употребу силе, што може бити окарактерисано као директан акт насиља од стране владе једне државе према „немоћним цивилима“. Наравно, све ово је директно повезано из ког угла се посматра, и који центар моћи даје оцену оправданости употребе силе. Сем тога, терористички потенцијали мигрантских група је веома велики, посебно узимајући у обзир и чињеницу да је међу њима огроман број демобилисаних бораца, односно и тзв. „терориста спавача“, који не маре за сопствени живот у борби за своје идеале, или најопасније спремни су на самоубилачке акте.

Методолошки приступ решавању проблема заједничког ангажовања дела снага војске и полиције, највише се огледа у томе, да се извуку реални и постојећи проблеми, те да се пронађу најбољи начини за њихово решавање. Оба носиоца противмигрантских активности, имају своје доктринарне документе, који уређују унутрашњу организацију и систематизацију радних места, односно који јасно дефинишу хијерархијску изграђеност и уређеност. За полицију, је карактеристично то да има јасно дефинисан и изражен принцип једностарешинства и субординације, те да је руковођење поверено једном руководиоцу, који за свој рад има заменика, односно помоћнике.

Припадници Војске Србије (ВС) и Министарства унутрашњих послова (МУП) у складу са одлуком надлежних државних органа, могу бити ангажовани у оквиру заједничких снага у циљу очувања безбедности и стабилности Републике Србије, односно њеног територијалног интегритета и суверенитета.¹

Према постављеним задацима, формирају се снаге, које према својој обучености, опреми и надлежностима, односно овлашћењима, могу да изврше тако постављене задатке и остварити циљеве.

Данашње време, пуно је како војних, тако и невојних претњи Националној безбедности Републике Србије.² Одговарајући одговор на те претње, захтева и ангажовање свих припадника система безбедности понаособ, и то искључиво у извршавању послова и наменских задатака, који су прецизно регулисани одговарајућим правним актима.

Тако, припадници Министарства одбране и Војске Србије и Министарства унутрашњих послова, у складу са наређењима и одлукама носиоца политичког одлучивања³, односно претпостављених команди, усмеравају своје постојеће капацитете и материјалне и људске ресурсе⁴, ка што ефикаснијем извршењу постављених задатака. Наиме, одређени задаци у складу са својом тежином, претњом, учесталашћу представљају изазов, на који припадници полиције, без сарадње са јединицама Војске Србије⁵ не могу адекватно одговорити.

У таквим ситуацијама, а према процени претње која прети безбедности Републике Србије, као и спољно-политичким тежњама и принципима, доноси се одлука о формирању заједничких снага, чијим се ангажовањем постижу постављени циљеви. Такве снаге, упућују се у подручја Републике Србије, где је неопходно извршити постављене задатке.

Сведоци смо данас, да постоји веома велики спектар претњи националној безбедности Републике Србије, попут тероризма, екстремизма, корупције, организованог

¹ Закон о одбрани („Сл. гласник РС“, бр. 116/2007, 88/2009, 88/2009 - др. закон, 104/2009 - др. закон, 10/2015 и 36/2018)

² Стратегија националне безбедности Републике Србије, „Службени гласник РС“, бр. 94/2019

³ Према Уставу Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 98/2006 и 115/2021), члан 112, Председник Републике командује Војском и поставља, унапређује и разрешава официре Војске Србије, чиме се остварује демократска и цивилна контрола над оружаним снагама

⁴ Доктрина Војске Србије, Београд 2010, стр. 16

⁵ Закон о полицији („Службени гласник РС“, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018), члан 43, који предвиђа могућност сарадње и пружања помоћи између МУП-а и Војске Србије у обављању послова заштите безбедности Републике Србије, уз поштовање надлежности дефинисаних посебним законима

криминала, лошег безбедносног окружења, једнострано противправно проглашене лажне државе „Косово“⁶ – која се константно наоружава и са чије стране непрекидно расте ниво претње Републици Србији, али је свакако најактуелнија мигрантска криза, којом у таласима велики број миграната бежећи од ратних сукоба са различитих подручја покушава преко наше и територије суседних земаља да дође у земље Европске уније и тамо пронађе спас.⁷ Кроз те непрегледне мигрантске колоне, уточиште проналази и велики број екстремиста, који се маскирајући се у жртве и тражећи политички азил, покушава да инфилтрира у Европску унију и тако дестабилизује и њено подручје⁸.

У раду је описана и практично објашњена граница са Републиком Северном Македонијом, начин ангажовања и функционисања јединца, команди и штабова, који су ангажовани на обезбеђењу државне границе и контроли њеног преласка, односно планирање и реализацију операције превентивног размештања снага у циљу спречавања илегалног преласка државне границе.

Упркос константном присуству безбедносних институција, како националних, тако и међународних, као и постојеће сарадње, на јужној граници Републике Србије, односно северној Републике Северне Македоније, постоје очигледна одступања између стратешке политике, као и правног оквира, и имплементације праксе у операцијама спречавања илегалног преласка на делу границе. Да би се у потпуности могли постићи ефекти морају се јасно дефинисати заједничке тактичке процедуре, континуирана размена обавештајних информација, као и отклонити све правне нејасноће, односно постојеће „рупе у закону“, као и стриктна примена међународних правних аката у употреби силе.

Неопходно је напоменути и чињеницу да евентуални илегални преласци, дуж дела границе, може директно проузроковати пораст броја извршених кривичних дела, што

⁶ Стратегија националне безбедности Републике Србије, „Службени гласник РС“, бр. 94/2019, члан 2. У Стратегији се противправно једнострано проглашена независност територије Аутономне покрајине Косово и Метохија издваја као највећа претња безбедности РС, уз наглашен ризик од ширења радикализације и екстремизма

⁷ О транзитном карактеру „Балканске руте” и безбедносним изазовима које она носи, видети шире у извештају: Frontex, Risk Analysis for 2023/2024, Warsaw, 2024. Такође, упоредити са националним документима који третирају питање илегалних миграција као безбедносни изазов, а не само хуманитарно питање

⁸ Милашиновић, Р., Милашиновић, С. (2018). Тероризам и миграције као савремени изазови националној безбедности. Београд: Факултет безбедности. Такође, упоредити са: Милошевић, М. (2021). Миграторна кретања и ризици од терористичких активности на „Балканској рути“. Наука, безбедност, полиција (НБП), бр. 2, стр. 45-60

може имати за директну штетну последицу дестабилизацију локалних заједница, односно насељених места дуж границе, тј. евентуално изазвати даљу дистрибуцију и рефлектовање штетних последица по општу безбедност граничног појаса.

Савремени безбедносни изазови Републике Србије, нарочито у области заштите државне границе, захтевају свеобухватан и координисан приступ различитих безбедносних структура. Илегални прелазак државне границе из правца Републике Северне Македоније, представља један од најсложенијих безбедносних проблема у југоисточном делу земље, јер се управо тај правац означава као део главне мигрантске руте која повезује Блиски исток и централну Европу.

Такав проблем, захтева ефикасну сарадњу и заједничко деловање војних и полицијских снага, и служби безбедности, које су од великог значаја за очување територијалног интегритета, безбедности и поштовање међународних обавеза Републике Србије.

1.1. Основни хипотетички ставови о проблему истраживања

Полазећи од дефинисаног проблема истраживања, постављају се следећи основни хипотетички ставови, који представљају теоријско и логичко полазиште спровођења истраживања.

Дакле претпоставља се да ефикасност операција војних и полицијских снага у спречавању илегалног преласка државне границе зависи од степена координације, међуресорне сарадње и правовремене размене обавештајних информација између одређених субјеката система безбедности Републике Србије. Основни хипотетички ставови могу се разложити на:

- нормативно и правно уређење заједничког ангажовања снага Војске и полиције на задатку спречавању илегалног преласка државне границе Републике Србије,
- радње и поступци снага Војске и полиције на задатку спречавању илегалног преласка државне границе су објашњени у доктринарним документима (правилима, упутствима, доктринама и слично) ,

- конфигурација терена, односно , односно географске и топографске карактеристике самог подручја јужне границе Републике Србије,
- примена савремених техничких средстава, које се користе за лакши надзор и контролу државне границе, доприноси директном унапређењу нивоа ефикасности у откривању, праћењу и на крају спречавању илегалних активности (миграција), које се одвијају или за које постоји намера у граничном појасу.

Поред свега наведеног, мора се такође кренути и од претпоставке, да и адекватна правна регулатива и међународна сарадња Републике Србије са другим државама/савезима, представља један од кључних фактора за унапређење реалних оперативних и функционалних способности опредељених снага за обезбеђење државне границе.

1.2. Значај истраживања

Значај истраживања огледа се у реалном проблему који постоји, односно у директној потреби за разумевањем и раслојавањем организационих аспеката тактичког, оперативног и стратешког нивоа формирања (образовања), ангажовања и употребе војних и полицијских снага у циљу заштите државне границе Републике Србије, са посебним освртом на границу са Републиком Северном Македонијом, који је услед дешавања на глобалном нивоу, био доведен појачаном притиску принудних миграција, односно ризицима које он носи, од којих је могуће издвајати посебно криминал и тероризам. Врло важно је дефинисати и посебан акценат ставити, на то да се резултати истраживања могу користити у функцији унапређења теоријског приступа анализе зајеничких (здружених) операција снага безбедности. Такође резултаи могу допринети оспособљавању и унапређењу рада команде-штава у поступцима и процедурама за планирање и извођење заједничких дејстава на терену. Истраживањем се тежи ка томе да се директно унапреди нормативни, организациони и технички оквир заштите државне границе, ажуриран директно у складу са савременим изазовима, ризцима и претњама.

1.2.1. Научни значај

Научни значај, може се поделити на два или више делова. Огледа се у научном опису операције заједничких снага Војске и полиције на спречавању илегалних прелазака државне границе, као и одређивању узрочно-последичне везе између савремених техничких средстава, специфичности зоне операције уз државну границу и обезбеђење државне границе. Такође у раду се објашњава и приказује корелација између координације, тактичког/оперативног и стратешког приступа, техничких средстава и гео-топографских услова у операцијама заштите државне границе.

1.2.2 Друштвени и практични значај

Друштвени значај истраживања сагледава се кроз досадашња искуства која се односе на заједничко ангажовање снага Министарства унутрашњих послова и Министарства одбране, уз уско повезану сарадњу са службама безбедности, и другим државним органима, који непосредно или посредно учествују у очувању безбедности и сигурности свих грађана Републике Србије.

Практични значај истраживања јасно и децидно се огледа у унапређењу начина ангажовања, односно руковођења, који је подржан бољем разумевању овог проблема, односно који се заснива на добро анализираним претходним искуствима.

Значај истраживања произилази из самог предмета истраживања и огледа се кроз то да теоријска и практична сазнања, добијена овим истраживањем, могу да послуже као снажна подршка евентуално донесеним новим доктринарним актима, који на детаљнији начин описују сваки поступак појединачно, усклађују активности и капацитете носилаца дејстава, и доприносе јачању снагама безбедности Републике Србије.

Само истраживање, има и едукативни и друштвено-политички значај, јер директно доприноси стварању и обликовању свести о важности постојања високог нивоа безбедносне културе, поштовања правних норми и међународних стандарда и процедура које ближе уређују област контроле државне границе.

1.3. Основно истраживачко питање

Основно истраживачко питање прозилази из наслова и проблема истраживања и гласи: “Који су битни чиниоци модела операције заједничких снага Војске и полиције на спречавању илегалног преласка државне границе Републике Србије”?⁹

2. ОДРЕЂЕЊЕ ПРЕДМЕТА ИСТРАЖИВАЊА

2.1. Теоријско одређење предмета истраживања

Предмет истраживања обухвата анализу оперативно-тактичких, организационих, логистичких аспеката ангажовања војних и полицијских снага у систему заштите државне границе Републике Србије, са посебним освртом на спречавање илегалних прелазака из смера Републике Северне Македоније, односно превентивног деловања на спречавање већег обима илегалних миграција.

Теоријско одређење предмета истраживања, заснива на анализи и проучавању савремених доктрина, законских аката и безбедносних политика у области контроле граница, уз сагледавање улоге и међусобне координације субјеката националних безбедносних система. Сам почетак истраживања огледа се у мултидисциплинарном приступу, који повезује теоријске основе правних наука, војних и полицијских, обавештајно-безбедносне делатности и примене савремених технологија у функцији надзора и обезбеђења државне границе.

Предмет истраживања такође подразумева и сагледавање постојећих доктинарних решења, подзаконских и законских аката који регулишту надлежности и облике сарадње између Војске Србије и Министарства унутрашњих послова, у функцији заштите државне границе.

Новим претњама попут тероризма, насилног екстремизма и сепаратизма државне границе нису препрека и све више утичу на националну безбедност што је довело до

⁹ Терминологија употребљена у истраживачком питању усклађена је са заваничним документима Републике Србије, Уставом, Законом о одбрани, Законом о полицији, Стратегијом националне безбедности, доктринама Војске Србије, како би се на правилан и прецизан начин осигурала појмовна прецизност у анализи заједничког ангажовања војске и полиције.

чињенице да је безбедност државе директно условљена стањем безбедности у окружењу. Из наведеног разлога безбедносна и спољна политика Републике Србије заснована је опредељењу за јачање дугорочне сарадње са земљама у свом и ширем окружењу. Као део региона који је деведесетих година прошлог века, али и кроз своју вековну историју, често био поприште погубних ратних сукоба, Република Србија посебну пажњу посвећује изградњи добросуседских односа, регионалне сарадње и међусобног разумевања уз поштовање територијалног интегритета.

2.1.1. Научно верификовано сазнање

Научно верификовано сазнање се огледа у описивању тактика, техника и процедура употребе снага војске и полиције на обезбеђењу државне границе кроз правила, упутства, нормиране тактичке радење и сл.

Такође, огледа се и кроз Доктрину операције, Доктрину копнене војске и правила и упутства јединица Војске Србије, којима су регулисане борбене и друге активности које се могу применити у спречавању илегалног преласка државне границе.

2.1.2. Научно евидентирано, али не и верификовано сазнање

Научно евидентирано, верификовано сазнање чине многи принципи, односно теорије које су развијене и надограђене, али се још увек нису у пракси потврдиле. Самим истраживањем, долази се до одређених нових сазнања, за која постоји претпоставка да би њиховом директном применом дошло до унапређења нивоа координације, планирања, руковођења ангажованим снагама, те би се њиховом применом створила могућност за њихову верификацију. Научно евидентирано, али не и верификовано сазнање представљају и “научене лекције”, на пример извештај са патролирања - извршења службених задатака, дуж државне границе Републике Србије, који се могу анализирати и имплементирати у правилима.

2.1.3. Емпиријско, искуствено научно сазнање о предмету истраживања

Емпиријско научно сазнање о предмету истраживања заснива се на верификованим оперативним искуствима, као и на анализи конкретних безбедносних ситуација са терена, односно примера ангажовања снага војске и полиције.

У оквиру искуствених сазнања препознаје се реално деловање субјеката безбедносног система, односно постиже се ефекат идентификације стварних ограничења и проблема у процесу формирања, организовања, планирања и рада ангажованих снага. Тако добијена сазнања, стављају се директно у функцију директног утицаја на координацију и руковођење тако образованих снага, односно унапређења свих важних фактора.

За благовремено обавештајно деловање, правилан распоред снага по дубини и фронту и времену и простору, као и ниво спремности, може се директно рећи да су емпиријски подаци, који имају директан утицај на ефикасно извођење планираних операција.

Веома велики значај искуственог сазнања огледа се и кроз потребу брзог распоређивања снага, уз поштовање принципа флексибилности организације, командовања, и прилагођавања тактичких поступака у конкретним тактичким ситуацијама. Наиме, на првом месту мора увек бити принцип законитости и сразмерности у употреби силе, односно те се од тог принципа не сме никада одступати. Конкретан пример за тако нешто јесте, да ће на пример миграционе групе покушати да пређу државну границу силом, те да ће се у тим намерама служити свим средствима, односно да ће се терористи и припадници криминалних група, инфилтрирати кроз групе жена и деце, њих истаћи у прве редове приликом напада на ешалониране снаге за обезбеђење, које у свакој таквој ситуацији морају остати максимално прибране и не смеју одступити од принципа законитости и сразмерне употребе силе.

Конкретне емпиријска сазнања могу указати и на недовољан степен употребе техничких средстава за оптоелектронски надзор, ограничење употребе комуникацијских средстава и потребу за унапређењем обавештајног обезбеђења, односно за већом употребом обавештајних метода прикупљањем обавештајних података праћењем

комуникационих и некомуникационих сигнала, прикупљање обавештајних података праћењем карактеристика терена, прикупљање обавештајних података праћењем отворених извора информација и слично.

2.3. Операционално одређење предмета истраживања

Операционо одређење предмета истраживања подразумева да се предмет операционализује по сегментима, а сегменти су део главног дела мастер рада. Те се тако издвајају део који се односи на употребу војске, који се односи на употребу полиције и део који се односи на операцију заједничких снага војске и полиције на спречавању илегалног преласка државне границе. Истраживање је усмерено, односно операционализовано у временском периоду од 2016. до данашњег дана, имајући у обзир да се илегалне миграције, односно илегални преласци државне границе, јављају у различитим обимима и временским интервалима.

Граница Републике Србије са Републиком Северном Македонијом, представља једну врсту специфичне категорије за обезбеђење, узимајући у обзир много фактора који на то утичу. На првом месту неопходно је поменути и дефинисати саму природу међународних односа, између Републике Србије и Републике Северне Македоније, посебно који се тичу директне сарадње на пољу међудржавне безбедности, односно размене информација о криминалним активностима, као и свим другим појавама које угрожавају безбедност и територијални суверенитет.

3. ЦИЉЕВИ ИСТРАЖИВАЊА

3.1. Научни циљеви

Научни циљ овог истраживања је креирани модел ангажовања од заједничких снага војске и полиције на спречавању илегалног преласка државне границе, као и приказ позитивни ефекте њиховог формирања (образовања) и ангажовања заједничких снага. Наиме, кроз истраживање ће се težити сагледавању модалитета ангажовања снага кроз све призме, односно прво са нормативне, затим организационе, тактичке и начина међусобне координације и усклађености по свим питањима и постављеним задацима.

За научне циљеве се може рећи и то да су директно усмерени на унапређење методолошког оквира за проучавање обезбеђења државне границе, кроз анализу оперативних, тактичких и безбедносно-обавештајних аспеката у систему обезбеђења државне границе.

Осим наведеног, научни циљ истраживања, огледа се и кроз идентификацију и научно утемеље детерминанте ефикасности операција у функцији спречавања илегалног преласка државне границе, да се сагледа реална међузависност између свих капацитета система безбедности који се ангажују у функцији појачаног обезбеђења државне границе, да се изврши компарација постојећих решења са међународним праксама, као и извуку позитивни ефекти већ реализованих операција, да се постигне научна верификација и техничко опитовање техничких средстава намењених за обезбеђење државне границе (даљински управљивих ваздухоплова, радарских система намењених за детекцију откривање кретања људи и средстава, термовизијских камера, као и других средстава чијом се директном употребом постиже максимализација позитивног ефекта употребе заједничких снага).

Поред свега, као један од најзначајнијих научних циљева, јесте тај да се извуку максимално позитивни и негативни ефекти, на основу којих би се створио јединствени доктринарни акт који ближе уређује образовање и ангажовање заједничких снага.

3.2. Друштвени циљ истраживања

Друштвени циљ истраживања је директно усмерен на унапређење нивоа безбедносне и друштвено-политичке стабилности Републике Србије, али кроз научно засновано разумевање и рационализацију улоге војних и полицијских, односно заједничких снага у функцији заштите државне границе. Један од најзначајнијих друштвених циљева, јесте управо тај да се научно верификована сазнања преточе у праксу, односно да се подигне ниво ефикасности заједничког функционисања државних органа, са највећим акцентом на систем безбедности, у одржавању друштвене сабилности и реаговања у кризним ситуацијама, које могу утицати на националну безбедност.

Мора се напоменути и чињеница да ће се друштвени циљ истраживања најбоље огледати, да грађани створе веће поверење у систем безбедности, односно да се одржи позитивна слика о Републици Србији, као одговорној и правној држави, која представља поузданог партнера на међународном нивоу.

4. ХИПОТЕТИЧКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

4.1. Генерална (општа) хипотеза

Генерална (општа) хипотеза: „Анализом изазова, ризика и претњи, условљених мигрантском кризом и анализом техничких средстава за контролу државне границе, могуће је утврдити борбено тактичке радње и друге активности које утичу на организацију и маневар заједничких снага Војске и полиције на спречавању илегалног преласка државне границе. Организација заједничких снага војске и полиције и примена адекватног маневра представљају чиниоце модела операције заједничких снага војске и полиције на спречавању илегалног преласка државне границе“.¹⁰

Из генералне, изведено су следеће три посебне хипотезе:

4.2. Посебне хипотезе истраживања

Прва посебна хипотеза истраживања: Анализом борбено тактичких радњи и других активности на спречавању илегалног преласка државне границе, могуће је креирати организацију заједничких снага војске и полиције. Организација заједничких снага војске и полиције, обухвата снаге за командовање, борбене снаге, снаге борбене подршке и снаге обезбеђења и логистике.

Друга посебна хипотеза истраживања: Јединице војске и полиције, у складу са унутрашњом организацијом и наменом, као и одлуком руководиоца, опремљене су техничким средствима, која се могу користити за обезбеђење државне границе. Имајући у виду да је граница између Републике Србије и Републике Северне Македоније, претежно рурално подручје, односно да се ради о претежно планинском рељефу и да води преко тешко проходних планинских гребенова, самим тим захтеваће се и употреба што савременијих и издржљивијих техничких средстава. Поред средстава за надгледање, осматрање, контролу територије, узимају се у разматрање и средства намењена за превоз људства и материјално техничких средстава, односно комуникацијских, осматрачких,

¹⁰ Терминологија употребљена у генералној хипотези, усклађена је са заваничним документима Републике Србије, Уставом, Законом о одбрани, Законом о полицији, Стратегијом националне безбедности, доктринама Војске Србије, како би се на правилан и прецизан начин осигурала појмовна прецизност у анализи заједничког ангажовања војске и полиције.

беспилотних летелица, као и свих других средстава за ефикасно извршење задатка обезбеђења државне границе.

Трећа посебна хипотеза: Изазови, ризици и претње условљене мигрантском кризом и средства за обезбеђење државне границе утичу на тактику употребе заједничких снага војске и полиције. Кроз тактику употребе заједничких снага могуће је дефинисати које ће снаге бити носиоци којих дејстава на у операцији (на тактичком нивоу), који ће им конкретни задаци бити додељени имајући у виду њихову основну намену. Значај ове хипотезе се огледа у предвиђању конкретних поступака у случају ескалације кризе, односно уопште настанка кризне тактичке ситуације на терену. Тактика обезбеђења државне границе, представља активност на коју утичу многи фактори, углавном негативно, те се ангазоване снаге морају адекватно припремити за то. Заједничке обуке у патролирању, осматрању, извиђању, употреби различитих техничких средстава, постављању блокада и блокадних пунктова, заседа и осталих активности које наложи команда, управо су део принципа “прилагођавања обуке реалним условима” и директно ће допринети оправданости њиховог образовања кроз ефикасно извршење основног задатка, односно обезбеђења државне границе.

У складу са развојем ситуације, као и њиховом опремљеношћу, обученошћу и другим оперативним способностима, ангазоване снаге могу да изводе специјална, војно-полицијска, пешадијска, оклопна, артиљеријско-ракетна, ваздухопловна, десантна, електронска, инжињеријска, противдиверзантска и противтерористичка дејства. Процес моделовања и изградње снага, налази се под константном анализом и вредовањем у самом процесу моделовања, а све у циљу његовог побољшања и доградње.

4.3. Појединачне хипотезе

Прва појединачна хипотеза: Међуресорна сарадња између Министарства одбране и Министарства унутрашњих послова, од кључног значаја за националну безбедност је на добром нивоу, и расположивим ресурсима у сарадњи способни су да одговоре на све изазове, ризике и претње по националну безбедност Републике Србије.

Друга појединачна хипотеза: Министарство унутрашњих послова и Министарство одбране имају традицију у заједничком ангажовању, у противпобуњеничким операцијама и пружања међусобне подршке.

Трећа појединачна хипотеза: Усвајањем стратeгијско-доктринарних докумената, као и израдом посебних протокола, који ближе одређују овлашћења и надлежности ангажованим снагама, створиће се услови за брже, лакше и боље ангажовање заједничких снага.

5. НАЧИН (МЕТОДЕ) ИСТРАЖИВАЊА

5.1. Основне методе сазнања и мишљења

У истраживању се користе опште и посебне научне методе са тежиштем на хипотетичко-дедуктивној метод, методи моделовања и методи анализе садржаја.

5.2. Опште научне методе истраживања

Хипотетичко-дедуктивна метода у овом истраживању користиће се за закључивање на основу претпоставки - на пример о начинима илегалног преласка, поступцима у супростављању и техничким средствима.

Метода моделовања користиће се за израду модела (теоријског и графичког приказа) употребе заједничких снага војске и полиције на спречавању илегалног преласка државне границе, по чиниоцима.

5.3. Методе за прикупљање података

Метода анализе садржаја: биће примарно коришћена за анализу свих докумената, резултата и што веће количине постојеће литературе, како би се сагледало стање и дошло до полазне основе за даљу анализу. Методом анализе садржаја сагледаће се актуелно стање овог проблема са што више аспеката, по нивоима организовања и рада, као и стање на свим новима.

6. ДРУШТВЕНА И НАУЧНА ОПРАВДАНОСТ ИСТРАЖИВАЊА

6.1. Научна оправданост истраживања

Огледа се пре свега у упознавању са кључним појмовима од значаја за припрему и реализацију операција војске и полиције.

Наиме, кроз рад ће се представити операција здружених снага, кроз коју су интегрисане снаге ВС и МУП-а, које се под јединственом командом организују, усклађују, усмеравају, и на крају ангажују зарад постизања јасно дефинисаних стратегијских циљева, односно достизања жељеног стања које је пред њих претходно постављено од стране носиоца политичког одлучивања Републике Србије. Такође, кроз рад се настоји приказати и интеграцију способности различитих организационих јединица МУП-а и ВС, њихову усклађеност у примени тактичких и техничких процедура, као и централизовано командовање и децентрализовано извршење поверених задатака.

6.2. Друштвена оправданост истраживања

Друштвена оправданост истраживања, огледа се у томе да Република Србија, настоји свим својим националним капацитетима да унапреди систем заштите и контроле преласка државне границе. У савременим друштвено-политичким приликама, односно повећаног притиска од ирегуларних миграција, прекограничног криминала, као и других безбедносних претњи, истраживање операције заједничког ангажовања војске и полиције, доприноси разумевању и примени ефикаснијих модела и начина деловања заједничких снага.

7. НОРМАТИВНИ УСЛОВИ КОЈИМА СЕ ДЕТЕРМИНИШЕ ЗАШТИТА ДРЖАВНЕ ГРАНИЦЕ

Ради комплетног разумевања материје рада и доприноса самог истраживања, најпре је потребно поставити анализу кључних термина у складу са актуелним Законом о граничној контроли и то:

- *државна граница* је замишљена вертикална раван која се граничном линијом простире по Земљиној површини и одваја простор Републике Србије, његов копнени део, унутрашње воде, ваздушни простор и простор испод површине земље од простора суседних држава. У смислу граничних провера под државном границом сматрају се и подручја граничних прелаза на аеродромима и пристаништима преко којих се одвија међународни саобраћај¹¹
- *гранична линија* је обележена или замишљена линија којом се на Земљиној површини протеже државна граница¹²
- *надзор државне границе* представља скуп овлашћења, радњи и мера које се спроводе уз државну границу, између граничних прелаза и на граничним прелазима изван утврђеног радног времена, у циљу сузбијања прекограничног криминала, спречавања незаконитог преласка државне границе и заштите њене неповредивости, вршења контроле граничних одобрења, и предузимања мера, радњи и овлашћења против лица која су на незаконит начин прешла државну границу или злоупотребљавају гранична одобрења¹³
- *гранична провера* је контрола лица и путних исправа, контрола саобраћајног средства и контрола ствари која се обавља у току утврђеног радног времена на подручју граничног прелаза, у вези са намераваним преласком државне границе или непосредно након што је извршен прелазак државне границе и друга контрола промета лица, робе, услуга, саобраћајних средстава, животиња и биља преко државне границе одређена законом¹⁴

¹¹ Закон о граничној контроли, „Службени гласник РС“, бр. 24/2018.

¹² Исто, члан 3. став 2. тачка 4.

¹³ Исто, члан 3. став 2. тачка 6.

¹⁴ Исто, члан 3. став 2. тачка 3.

- *ирегуларне миграције* су свако кретање становништва из једне државе у другу, које није у складу са важећим законским прописима, као и боравак који је у супротности са важећим законским прописима¹⁵

Прелазак државне границе је свако кретање људи преко државне границе, и она се прелази са важећом путном исправом или другом исправом прописаном за прелазак државне границе, и то у радно време граничног прелаза и у складу са међународним уговорима.¹⁶

Законодавац је чланом 350. Кривичног законика Републике Србије, недозвољен прелаз државне границе инкриминисао као кривично дело под називом „*Недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи*“.¹⁷ У актуелном законодавству, прописано је да ко без прописане дозволе пређе или покуша да пређе државну границу Републике Србије Србије, наоружан или употребом насиља, казниће се затвором до једне године, затим ко у намери да себи или другом прибави какву корист, омогућава другом недозвољени прелаз границе Србије или недозвољени боравак или транзит кроз Србију, затим ако је дело из става 2. овог члана учињено од стране групе, злоупотребом службеног положаја, или на начин којим се угрожава живот или здравље лица чији се недозвољени прелаз границе Србије, боравак или транзит омогућава или је кријумчарен већи број лица, као и то да се уколико је дело учињено од стране организоване криминалне групе учинилац ће се казнити затвором од три до петнаест година. Сва средства намењена или употребљена за извршење кривичног дела одузеће се.¹⁸ Терминолошка структура усклађена је са важећим кривичним законодавством.

Према важећем Закону о граничној контроли¹⁹, за обављање послова граничне контроле надлежна је полиција, а која у свом саставу има посебну организациону јединицу која је надлежна за вршење контроле државне границе и то Управу граничне

¹⁵ Закон о граничној контроли, „Службени гласник РС“, бр. 24/2018

¹⁶ Исто, члан 12. став 1. и 2.

¹⁷ Кривични законик, ("Сл. гласник РС", бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019)

¹⁸ Исто, члан 350 КЗ.

¹⁹ Закон о полицији („Службени гласник РС“, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018), Управа граничне полиције, као посебна организациона јединица у седишту Дирекције полиције, обавља послове заштите државне границе, контроле преласка и сузбијања прекограничног криминала

полиције, која је опремљена адекватним и наменским техничким средствима²⁰ и обученим руководећим кадром и извршиоцима.

Моделовање употребе снага Војске Србије и Министарства унутрашњих послова, одосно њихових ужих организационих јединица, регулисани су законским и подзаконским актима који су важећи у систему националне безбедности²¹. Такође, одређено је и образовање, ангажовање заједничких снага, као и руковођење њима.²²

Тако на пример, Закон о полицији у глави „Полицијски послови“ у ставу 3. тачка 9. предвиђа да полиција применом полицијских овлашћења, мера и радњи, врши контролу државне границе, послове у вези са кретањем и боравком странаца, послове азила, прекограничног криминала, ирегуларних миграција и реадмисије.²³

Осим тога, истим Законом у члану 249. предвиђено је и то да Министарство унутрашњих послова, може образовати помоћну полицију за извршавање полицијских послова у случајевима када треба надокнадити ангажовање великог броја полицијских службеника за извршавање задатак, између осталог и обезбеђивања државне границе.

Министарство унутрашњих послова у складу са прописима из области одбране, врши константне и темељне припреме за деловање за време ванредног или ратног стања, те у складу са тим према насталим променама прилагођава своју организацију, облике и методе рада у складу са Законом и актима донетим ради отклањања ванредног, односно ратног стања.²⁴

Законом о граничној контроли, у члану 29. предва се да у стању повећаног ризика, на пружању помоћи граничној полицији у пословима граничне контроле могу бити ангажовани и полицијски службеници, средства и опрема других организационих јединица Министарства, као и припадници, средства и опрема Војске Србије.²⁵

²⁰ Интегрисано управљање границом у Републици Србији – Стратегија и Акциони план, Влада Републике Србије, 2022

²¹ Закон о одбрани, „Службени гласник РС“, бр. 116/2007, 88/2009, 88/2009 - др. закон, 104/2009 - др. закон, 10/2015 и 36/2018

²² Различите врсте доктрина и упутстава.

²³ Закон о полицији, „Сл. гласник РС“, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018

²⁴ Исто, члан 13.

²⁵ Закон о граничној контроли, „Сл. гласник РС“, бр. 24/2018

Процедура активирања и заједничких активности ангажованих снага безбедности, заснива се на специфичном ланцу одлучивања и командовања. На заједнички предлог министра надлежног за унутрашње послове и министра надлежног за одбрану, одлуку доноси председник Републике Србије, да план сачињава гранична полиција, и да је за координисано спровођење плана ангажовања надлежно Министарство унутрашњих послова. Осим тога, истим законом предвиђено је и то да припадници Војске Србије, могу примењивати овлашћења и спроводити радње предвиђене Законом о граничној контроли и другим законима²⁶.

Војска Србије у складу са чланом 6. тачка 3. став 5. Стратегије одбране Републике Србије, обавља следеће мисије: одбрану Републике Србије од оружаног угрожавања споља, учешће у изградњи и очувању мира у региону и свету и подршка цивилним властима у супростављању претњама безбедности.²⁷ Тако на пример у оквиру мисије пружања подршке цивилним властима Војска Србије, помаже у супротстављању претњама безбедности и то тероризму, сепаратизму, организованом криминалу и другим облицима унутрашњег угрожавања безбедности, као и путем помоћи цивилним властима у случају природних непогода и техничко-техничких и других несрећа.²⁸

Законом о одбрани, у члану 39. предвиђено је да ако су угрожени део територије Републике Србије, живот и здравље људи и животиња и материјална добра на том подручју, на заједнички предлог министра унутрашњих послова и министра одбране, а уз сагласност председника Републике²⁹, Влада образује полицијске и војне снаге за извршавање заједничких задатака, те да су те снаге потчињене старешини Војске Србије кога овласти председник Републике, на заједнички предлог министра унутрашњих послова и министра одбране.³⁰

Дакле, према актуелној безбедносној ситуацији на терену, као и праћењем свих промена које имају утицај на њу, а у складу са одлукама надлежних министара, могу се образовати заједничке снаге за извршавање заједничких задатака. У таквој ситуацији,

²⁶ Закон о граничној контроли, „Службени гласник РС“, бр. 24/2018

²⁷ Стратегија одбране Републике Србије, „Службени гласник РС“, број 94 од 27. Децембра 2019.

²⁸ Доктрина Војске Србије, Београд 2010, стр. 13

²⁹ Устав Републике Србије, „Службени гласник РС“, бр. 98/2006 и 115/2021

³⁰ Закон о одбрани, „Сл. гласник РС“, бр. 116/2007, 88/2009, 88/2009 – др. закон, 104/2009-др. закон, 10/2015 и 36/2018

обавезно је и организовање заједничког штаба за руковођење. Припадници Војске Србије, у ситуацији када су ангажовани са припадницима Министарства унутрашњих послова, својим ресурсима и опремом, помажу редовним полицијским снагама у извршавању њихових задатака, а све у циљу очувања националне безбедности Републике Србије, као и заштите становништва и имовине³¹.

Осим тога, Законом о одбрани у члану 20. Предвиђени су и безбедносно-обавештајни послови од значаја за одбрану и то безбедносни, контраобавештајни, обавештајни и војнополицијски послови у складу са посебним законима³².

Овлашћена службена лица Војне полиције примењују полицијске мере и радње и полицијска овлашћења под условима прописаним законом којим се уређује полииција.³³

Законом о Војсци Србије у члану 53. одређује се да ангажовање војне полиције у пружању помоћи органима унутрашњих послова у миру, односно ванредном стању, на основу захтева, а по одобрењу министра одбране.³⁴

За вршење послова обезбеђења и контроле државне границе, може се ангажовати и ваздухопловна компонента Министарства унутрашњих послова, односно Хеликоптерска јединица, а као једна од посебних јединица полиције, пружајући помоћ из ваздуха, са посебним акцентом на осматрање терена и детекцију нелегалних прелазака.³⁵

На пружању помоћи снагама Управе граничне полиције, према анализи и проценом безбедносне ситуације на граничном сектору, помоћ у извршавању послова и задатака могу пружити и друге организационе јединице Министарства унутрашњих послова. Сходно својој организацији, опремљености и намени, и према одлуци надлежне управе, односно команде, тако ће се и употребити јединице. Различит је начин употребе на пример

³¹ Доктрина Војске Србије, Београд 2010, стр. 13

³² Закон о одбрани, „Службени гласник РС“, бр. 116/2007, 88/2009, 104/2009 - др. закон, 10/2015 и 36/2018

³³ Уредба о полицијским мерама и радњама и полицијским овлашћењима, изгледу, издавању, коришћењу и уништавању службене легитимације и значке овлашћених службених лица Војне полиције, "Службени гласник РС", број 17 од 28. фебруара 2020.

³⁴ Закон о Војсци Србије, ("Сл. гласник РС", бр. 116/2007, 88/2009, 101/2010 - др. закон, 10/2015, 88/2015 - одлука УС, 36/2018, 94/2019 и 74/2021 - одлука УС)

³⁵ Уредба о специјалној и посебним јединицама полиције: 47/2018-27, 59/2018-3, 91/2018-40, 29/2019-6, 69/2019-5, 66/23020-10, 78/2020-3, 102/2020-5, 113/2020-7, 133/2020-3, 146/2020-4, 149/2020-290, 60/2021-4, 83/2021-8, 125/2021-14, 67/2022-9, 83/2022-7, 134/2022-3

јединица криминалистичке полиције и припадника посебне јединице полиције Жандармерија.

Законом о Војсци Србије, у члану 2. став 2. дефинисано је то да Председник Републике или министар одбране, по овлашћењу председника Републике може одлучити да Војска Србије надлежном државном органу, односно организацији, органу аутономних покрајина и органу јединица локалне самоуправе, на њихов захтев, пружи помоћ ради заштите живота и безбедности људи и имовине, заштите животне средине или из других разлога утврђених законом.³⁶

Сходно члану 39. Закона о одбрани и одлуке Владе Републике Србије, као и овлашћења председника Републике Србије, дана 19. Јула 2016. године формирана је команда заједничких снага Војске и Полиције намењених за обезбеђење државне границе са Републиком Северном Македонијом и Републиком Бугарском. По истој одлуци за команданта заједничких снага именован је тада заменик команданта Копнене војске генерал-мајор Желимир Глишовић, а за његовог помоћника за послове полиције именован је главни полицијски саветник Рацо Гојаковић.³⁷

У оквиру формираних заједничких снага, осим Војске и Полиције, које су намењене за обезбеђење државне границе са *Македонијом и Бугарском*, у рад команде укључени су и припадници безбедносних служби и то БИА, ВБА и ВОА, као и министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и комесаријата за избеглице и миграције.

Обезбеђење државне границе, осим физичким путем, односно ангажовањем снага полиције у континуитету, врши се и уз помоћ одређених правних аката, односно Кривичног законика Републике Србије, Законом о граничној контроли, Законом о полицији, Законом о прекршајима, Законом о војсци, Законом о одбрани, као и свим другим правним актима које је донела Република Србија, односно ратификовала у складу са међународно признатим споразумима.

³⁶ Закон о Војсци Србије, ("Сл. гласник РС", бр. 116/2007, 88/2009, 101/2010 - др. закон, 10/2015, 88/2015 - одлука УС, 36/2018, 94/2019 и 74/2021 - одлука УС)

³⁷ Симовић М: *Мигрантска криза*, Систем одбране, Војно дело 1/2017, стр. 215

7.1. Илрегуларне миграције

У складу са домаћим законодавством, под појмом миграција, одређује се добровољно или принудно напуштање државе порекла или боравака, ради привременог боравака или сталног настањења у Републици Србији и добровољно или принудно напуштање Републике Србије ради привременог боравака или сталног настањења у другој држави, као и промена пребивалишта унутар територије Републике Србије, односно промена места боравака унутар територије Републике Србије уколико је до промене дошло принудним путем³⁸.

Истим, законом предвиђа се да је управљање миграцијама подразумева прикуљање, анализу, обраду, организовање, размену, чување и заштиту података релевантних за управљање миграцијама, утврђивање показатеља, података релевантних за управљање миграцијама, успостављање јединственог система и других механизма размене података у области миграција, утврђивање и предлагање циљева и приоритета миграционе политике, предлагање и предузимање мера за спровођење миграционе политике и координацију органа који обављају послове везане за управљање миграцијама, као доприноса осталим законом успостављеним механизмима у области миграција.

По дефиницији Међународне организације за миграције “ИОМ” - ирегуларним миграцијама дефинише се кретање лица које се одвија изван регулаторних оквира државе порекла, транзита или одредишта.³⁹

По дефиницији Европске комисије - ирегуларна миграција дефинише се као кретање држављана трећих земаља који не испуњавају или више не испуњавају услове за улазак, боравак или настањење на територији државе, често укључујући илегални прелазак државне границе.⁴⁰

Према дефиницији домаће академске стручне јавности, аутор Душан Видић дефинише ирегуларне миграције на следећи начин - Ирегуларне миграције обухватају све

³⁸ Закон о управљању миграцијама, “Сл. гласник РС”, бр. 107/2012

³⁹ International Organization for Migration (IOM), Glossary on Migration, IML Series No. 34, Geneva 2019, p. 115.

⁴⁰ European Commission, European Migration Network (EMN), Asylum and Migration Glossary 6.0, Brussels 2018, p. 242.

форме кретања становништва преко државних граница без неопходне документације или одобрења државних органа, укључујући и прекорачење рока боравка одобреног визним режимом.⁴¹

Стратегија националне безбедности републике Србије, уочава и препознаје ирегуларне миграције као потенцијал којим се може угрозити национална безбедност, односно, као безбедносни изазов због свог транснационалног карактера, повезаности са кријумчарењем људи, трговином људима и потенцијалног утицаја на друштвену стабилност и безбедност.⁴² Поред тога, истом стратегијом као доктинарним актом, предвиђа се и то да ће Република Србија, изграђивати капацитете за ефикасно управљање и контролу државне границе у циљу спречавања ирегуларних миграција, сузбијања прекограничног криминала и заштите безбедности својих грађана.⁴³

7.2. Илегалан прелазак државне границе и кријумчарење миграната

Проблем миграција, постоји, одавно, али је до његове експанзије дошло током 2015. године, услед јачег интензитета оружаних сукоба на подручју Сирије, као и због других насилних фактора. Према ауторима Јанковићу и Тодоровићу, једна од главних безбедносних претњи, због повезаности са тероризмом и трговином људима, дрогом и оружјем, управо представљају илегалне миграције, те је тако, током 2016.-те године, Балканском рутом прошло 76038 ирегуларних миграната.⁴⁴

Такође, поменути аутори, поткрепљују тврдњу аутора рада, да са приливом великог броја миграната из ратом захваћених земаља и земаља са унутрашњим сукобима по разним основама, са Блиског истока или из Северне Африке, се повећава могућност инфилтрације особа које су повезане са криминалним или другим недозвољеним активностима, са посебним акцентом на тероризам и екстремизам.

Према актуелној дефиницији у складу са УН протоколом - *Кријумчарење миграната* подразумева обезбеђивање илегалног уласка лица у државу чији то лице није

⁴¹ Д. Видић, Међународне миграције и безбедност, Институт за политичке студије, Београд 2015, стр. 84.

⁴² Стратегија националне безбедности Републике Србије, „Службени гласник РС“, бр. 94/2019, стр. 12.

⁴³ Стратегија националне безбедности Републике Србије, „Службени гласник РС“, бр. 94/2019, стр. 25.

⁴⁴ Јанковић Б, Јорданов Тодоровић М: *Феномен илегалних миграција и тероризам - безбедносни изазов, 21. века*, стр. 176, прегледни рад

држављанин или стални становник, ради прибављања, директно или индиректно, финансијске или друге материјалне користи.⁴⁵

Према важећем Кривичном закону у Републици Србији, као једном од основних правних аката, којим се врши нормативна заштита илегалног преласка државне границе, сам илегалан прелазак се дефинише као - прелажење или покушај прелажења државне границе ван места одређеног за прелаз државне границе, у време када прелаз није дозвољен или без важећих путних исправа, као и коришћењем претње или силе.⁴⁶

Наравно, апсолутно је неизоставни сегмент, не направити разлику између илегалног преласка државне границе и кријумчарења, јер се овде према аутору Стевановићу, илегалан прелазак дефинише као акт појединце усмерен на кршење граничног режима, док је кријумчарење миграната организована криминална делатност која подразумева постојање логистичке мреже, водича и посредника, који експлоатишу рањивост миграната ради профита.⁴⁷

Дакле, према мишљењу аутора, државна граница осим што се штити непрекидним синхронизованим предузимањем мера и радњи из надлежности МУП, мора се напоменути и да је она заштићена правним поретком, односно да постоји низ домаћих правних аката, који ближе и детаљније уређују заштиту државне границе.

Илегалан прелазак државне границе, ако се посматра као акт неког појединца, лако се може закључити да се ради о акту, који не утиче посебно на националну безбедност и нормалне друштвене токове, али ако је то већа групација, односно ако ради о бројности од неколико хиљада, па и до десетина хиљада, то већ може представљати озбиљан изазов у раду субјеката система заштите националне безбедности.

У циљу апсолутног оправдања формирања и ангажовања заједничких снага, сагледани су и одређени статистички подаци, па тако на пример за период од 2016.-те па

⁴⁵ Протокол против кријумчарења миграната копном, морем и ваздухом, којим се допуњује Конвенција Уједињених нација против транснационалног организованог криминала, „Службени лист СРЈ – Међународни уговори“, бр. 6/2001, члан 3.

⁴⁶ Кривични законик, „Службени гласник РС“, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019, члан 350.

⁴⁷ М. Стевановић, Сузбијање ирегуларних миграција и кријумчарења људи, Криминалистичко-полицијски универзитет, Београд 2021, стр. 56.

до 2024.-те године, пик таласа био је на целој рути 2022. године и износио је око 145000, док је за 2016. годину износио преко 100000 нерегуларних прелазака, а након ангажовања и предузимања низа других мера и радњи, 2024. године прој је опао на свега 15000⁴⁸.

Да је Република Србија посвећене земља у сузбијању мигрантске кризе говори и чињеница, да је током 2015.-те године, потписан низ споразума са Министарством унутрашњих послова Мађарске, Руске Федерације, Републике Хрватске, Аустрије, Македоније, Чешке Републике, те да интензивну улогу у очувању државне границе, односно заштите од миграната, има и Frontex - односно Европска агенција за граничну и обласку стражу. Наиме, на основу споразума потписаног између Европске уније и Републике Србије од 2021. године, припадници Frontex, имају извршна овлашћења на граници, и патролирају заједно са граничном полицијом и врше провере валидности докумената, користећи различит спектар техничких средстава у свом раду.

Као изузетно позитиван вид сарадње између агенције Frontex и Министарства унутрашњих послова Републике Србије - Управе граничне полиције, говори чињеница о смањењу броја илегалних прелазака државне границе, односно и повећању техничких капацитета, граничне полиције, имајући у виду стране донације - кроз различита теренска возила, средства за осматрање, информатичку опрему и друго.

МУП - Управа граничне полиције, у складу са унутрашњим упутствима и законским обавезама врши прецизно и темељно евидентирање свих параметара, који директно говоре о државној граници, односно илегалним преласцима или наиласцима већих група миграната.

⁴⁸ Министарство унутрашњих послова РС, Информатор о раду – Статистички подаци о стању безбедности, Београд 2024

7.3. Међусобни однос Војске и полиције

Ради што детаљнијег разумевања саме теме, као и целокупаног заједничког ангажовања снага Војске и полиције, неопходно је спровести краћу анализу, која се односи на сличности војске и полиције.

Сличности између војске и полиције створене су услед њихове стереотипне повезаности, односно жаргонског поистовећивања тих организација, од стране нестручне јавности. Као најзначајније сличности између војске и полиције, према групи аутора могу се издвојити следеће:⁴⁹

- у полицији постоји присуство војних организационих модела и то одељење, тим, вод, чета, батаљон, бригада, штаб и друго, командати и др⁵⁰,
- постојање војноорганизованих полицијских састава и у оквиру министарства одбране - војна полиција,
- постојање војних обележја у полицији – наоружање и опрема, чиновни, напредовање, униформа и ознаке,
- присуство војног модела организационог понашања у полицији односно стројеве радње, полагање заклетве, жалости, свечаности и друго,
- присуство елемената војног модела обуке у полицији - у виду обучавања за извођење заседа, тешких патрола, извиђања, тактике специјалних дејстава и других видова војне обуке⁵¹
- присуство војних модела ангажовања полицији, попут антитерористичких операција, претресања терена, заседа, осматрања, као и операције сузбијања грађанских нереда у којима су укључени војнотактички елементи попут специфичних просторних обележја координације – полазна линија, главни и помоћни правци дејства, коришћење војне опреме и наоружања⁵²,

⁴⁹ Стевановић О, Субошић Д, Мијалковић С: *Одбрамбена функција полиције као садржај наука одбране*, Војно дело лето/2012, стр. 228

⁵⁰ Голубовић М: *Положај служби безбедности у поретку јавне власти*, Универзитети у Нишу, Правни факултет, Докторска дисертација, Ниш 2024, стр. 154

⁵¹ Субошић Д: *Организација и послови полиције*, Београд КПУ 2020, стр. 165

⁵² Стајић Љ, Стевановић О: *Грађански нереда*, Полицијска академија, Београд 1995, стр. 96

- могућност учешћа и ангажовања Војске, посебно Војне полиције у извршавању невојних, односно полицијских послова⁵³,
- могућност учешћа и ангажовања полиције у извршавању војних, односно неполицијских послова,
- примена овлашћења ОСЈ Војне полиције предвиђена Законом о полицији,
- примена силе на законит начин, уз поштовање и заштитеу људски права и слобода.

Све наведено, говори у најкраћим цртама о сличностима и међусобној повезаности јединица Војске Србије и Министарства унутрашњих послова Републике Србије, односно полиције. Припадници полицијских јединица, посебно је изражено код Специјалне и Посебних јединица полиције, организовани су у мање целине, односно батаљоне, чете, водове и тимове, задржавајући флексибилност сопствене организације у циљу прилагођавања природи извршења нових задатака, односно ангажовања са другим елементима и снагама система одбране Републике Србије, а пре свега Војском Србије.

⁵³ Мијалковић, С: *Национална безбедност*, Београд, КПА 2011, стр. 338-341

8. Државна граница између Републике Србије и Републике Северне Македоније

Географски положај Републике Северне Македоније се може дефинисати као централни балкански, те се самим тим сматра и важним ослонцем Сејдињених америчких држава (САД), Европске уније (ЕУ) и НАТО савеза. Република Северна Македонија је свој геопростор и територију уопште, ставила је на располагање НАТО пакту и његовим савезницима.

Када је реч о Републици Србији, и граници са Републиком Северном Македонијом (РСМ), мора се напоменути чињеница, да је простор РСМ, од посебног значаја за Републику Србију, јер се на њу надовезује Вардарски правац, и даље веза ка Грчкој, односно Солуну. Са политичког аспекта и помоћи Републици Србији, која се односи на решавање питања и уопште статуса АП Косово и Метохија, односно поштовања територијалног интегритета, може се лако закључити да ће РСМ, поштовати одлуку “силе”, односно да ће се приклонити наметнутим решењима Европске уније, САД и уопште западног света, а све на штету територијалног, националног и културног интегритета Србије. Доста је мања у односу на Републику Србију, али са хетерогеном структуром становништва, где изузетну тенденцију раста има албанска национална мањина, те се тако у последње време бележи и постављање лидера албанских политичких партија и покрета на кључна места у држави.

У протеклом периоду у РСМ евидентирани су спорадични инциденти националног карактера, односно долазило је у неколико наврата до радикалних сецесионистичких/терористичких напада и активности. Када се врши процена зоне операције, никако се не сме заборавити, нити искључити и „замрзнути“ терористички потенцијал општина и градова који се наслањају на источне делове Републике Албаније.

Мора се напоменути и важна чињеница, да је граница са Републиком Северном Македонијом изузетно важна са аспекта обезбеђења, јер се налази на такозваној „зеленој трансверзали“, поред правца БиХ - Рашка облат – Косово и Метохија и даље ка Црној Гори и Албанији.

Близина општине Прешево, као и део границе између РС и РСМ над којим не постоји адекватан степен контроле, обезбеђење државне границе чини додатном сложенијим, односно иде на руку организованом криминалу и тероризму, па самим тим и илегалним миграцијама. Слаба обученост и бројност припадника македонских снага безбедности, указује управо, да се са аспекта међународних односа и сарадње, не може очекивати значајна помоћ на обезбеђењу државне границе.

Граница између Републике Србије и Републике Северне Македоније представља међународну државну границу дугу приближно око 273 километара⁵⁴. Протеже се од тројног граничног тачке Србија – Бугарска – Северна Македонија на истоку, до тројне тачке Србија – Косово и Метохија – Северна Македонија на западу. Мора се напоменути, да су и Република Бугарска и Република Северна Македонија, део НАТО пакта, што додатно усложњава ситуацију у обезбеђењу државне границе, док је АП Косово и Метохија, под контролом међународних снага и нелегалних приштинских институција, те је део државне границе, практично необезбеђен. Граница пролази углавном планинским рељефом јужног дела Србије и северног дела Северне Македоније.

Када се говори о процени рељефа и и самог геопростора државне границе двеју држава, једноставно се може рећи и закључити да је он претежно планински и да се простире преко тешко проходних планинских висова - гребенова.⁵⁵ За најосетљивије и најпроходније правце оцењују се делови границе у рејонима природних отвора и прелаза.

56

Пчињски природни отвор, између западних падина планине Козјак и источних падина планине Рујан, у смеру према Трговишту, Бујановцу и долини реке Јужне Мораве повезује рокадне комуникације са обе стране границе – Бујановац – Трговиште на нашој страни и Куманово – Страцин на македонској страни.

Прешевска повија⁵⁷ је ширине 6 километара у смеру према долини реке Јужне Мораве, Гњилану и Приштини, док долина реке Лепенец у Качаничкој клисури, између

⁵⁴ Републички завод за статистику. (2023). *Статистички годишњак Републике Србије 2023*. Београд: РЗС

⁵⁵ Види ближе “Google maps”, део државне границе између РС и РСМ. Доступно на дан 03.03.2026. године.

⁵⁶ Савезни секретаријат за народну одбрану: *Тактика*, Војноиздавачки завод 1981, стр. 18

⁵⁷ Војни лексикон, Војноиздавачки завод 1981, стр. 434

западних падина планине Скопске Црне Горе и источних падина Шар планине у смеру према Урошевцу, Приштини и Призрену, долини реке Радике и превоју Црни Камен.⁵⁸

Друмски саобраћај између двеју држава, реализује се преко граничних прелаза Прешево, Прохор Пчињски, Глобочница и Ђенерал Јанковић, док се железнички саобраћај одвија преко граничних прелаза Прешево, Богородица, Стари Дојран, Меџитлија.⁵⁹

Кључне планине и природне целине дуж границе су:

- Планина Козјак и Јакупица (централни део),
- Шар-планина на западном делу, код тремеђе са Косовом и Метохијом,
- Долина Пчиње на источном делу, кроз коју пролази и сама река Пчиња

Најважнији гранични прелази су:

- Прешево–Табановце (аутопут Е75) – најзначајнији друмски и економски коридор,
- Прохор Пчињски–Пелинце – мањи, али веома често додатно оптерећен имајући у виду да је на основном граничном прелазу Прешево-Табановце, већа фреквенција возила

Сама граница је настала након распада Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (СФРЈ) почетком 1990-их. Она у потпуности прати бивше међурепубличке границе између СР Србије и СР Македоније, дефинисане унутар федерације, те самим тим и не постоје територијални спорови између двеју држава.

Западни крај границе Србије и Северне Македоније достиже тремеђу код места Ђенерал Јанковић (граница Република Србија – Косово и Метохија – Република Северна Македонија). Од те тачке на северозападу, граница према Косову (коју Северна Македонија признаје као државну границу са такозваном Републиком Косово, протеже се уз подножје Шар-планине, све до области Рестелица и Врање планине.

⁵⁸ Види ближе “Google maps”, део државне границе између РС и РСМ. Доступно на дан 03.03.2026. године.

⁵⁹ „Северна Македонија“, <https://www.mfa.gov.rs/gradjani/putovanje-u-inostranstvo/vize-i-informacije-o-drzavama/severna-makedonija>, доступно на дан 03.03.2026. године

Република Србија, у складу са својом државном политиком, Уставом Републике Србије и триторијалним интегритетом, не признаје независност Косова и Метохије, па самим тим се сматра да део границе према Македонији на том западу није граница Србије и Македоније, већ административна линија која раздваја територију Србије, Аутономна покрајина Косово и Метохија, од Северне Македоније.

Ситуацију, делимично додатно усложњава чињеница, да је Република Северна Македонија, признала такозвану Републику Косово 2008. године и успоставила званичну међудржавну сарадњу и границу са њом 2009. То подразумева да Скопље третира границу са Косовом као легитимну међудржавну границу.

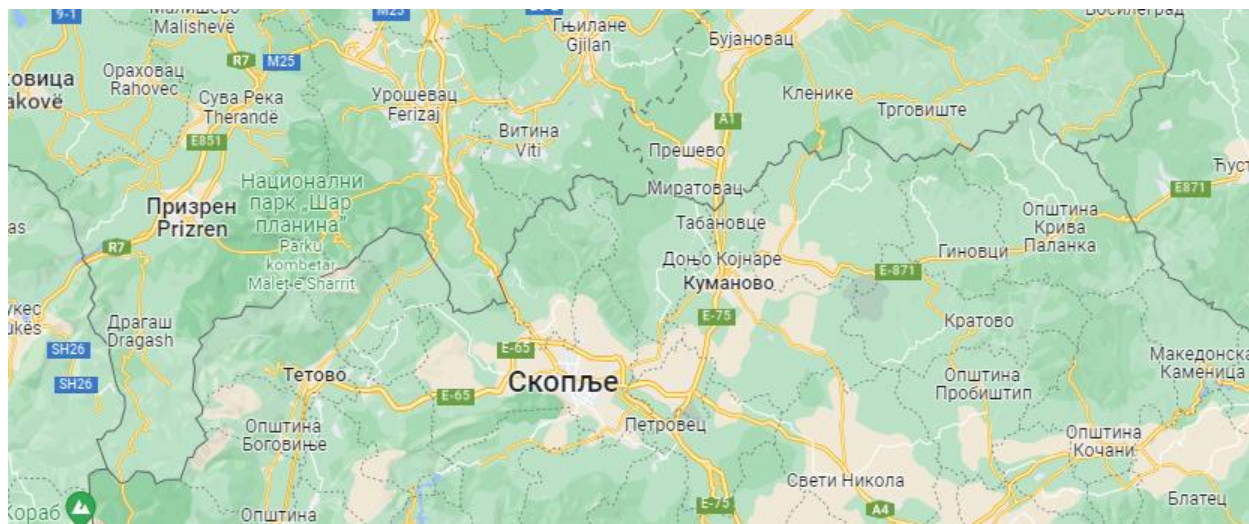
Међутим, имајући у виду све наведене чињенице, које се односе на процену државне границе, неопходно је напоменути и то, да је државна граница између Републике Србије и Републике Северне Македоније, када је реч о илегалном преласку, управо најлакша у зони села Миратовац, односно Миратовачког поља, јер је ту терен најнижи и не представља посебне потешкоће за савлађивање.

Врло важна чињеница, када се говори о процени државне границе између двеју држава, јесте и то да се сама државна граница, налази у оквиру Вардарско-моравског стратегијског правца дејства, чије су границе десна државна граница према Републици Бугарској до Димитровграда, а лева државна граница између Републике Србије и Републике Албаније. Ширина зоне износи максимално 200 километара, на правцу Пећ - Босилеград, до 170 километара на правцу Лепосавић - Димитровград, док дубина зоне износи 140 километара на правцу Прешево (односно државна граница) до града Ниша, и 115 километара на правцу Призрен - Прокупље.

У суштини, од највећег значаја јесте да би циљ евентуалних дејстава противника био да се пружи подршка побуни албанског становништва, и оствари даљи продор на јужноморавској удолини, где би се снаге у потпуности развукле. До окупљања већих снага противника спремних за напад, мобло би доћи у Скопској и Кумановској котлини, односно у зони Полога и Овче поља у северном делу Републике Северне Македоније. На зони самог правца, заступљен је планинско-котлинско-долински рељеф. Али како је тема

рада, базирана на фактички операцији превентивног размештања снага, све је наведено у циљу правилног детермисања појма операције здружених снага.

Задејствоване снаге КФОР-а које се налазе под међународним мандатом на подручју АП КиМ, у сарадњи са македонским безбедносним службама врше надзор и контролу над преласком државне границе, за који тренутно Република Србија то не ради. За границу се још може се рећи да осим мигратнске кризе која ју је задесила, представља једну од најмирнијих и најстабилнијих граница бивше СФРЈ. Ту се свакако ни у ком случају не изоставља замрзнути терористички потенцијал, како на подручју РСМ, тако и на подручју Републике Србије и АП КиМ. На слици 1. могуће је уочити границу између Републике Србије и Републике Северне Македоније која је уцртана браон бојом.



Слика 1: државна граница Републике Србије и Републике Северне Македоније⁶⁰

8.1. Употреба беспилотних летелица у функцији обезбеђења државне границе

⁶⁰ Преузето са „Google maps“.

Једна од базичних ствари када је у питању задатак обезбеђења државне границе, свакако јесте обавештајни рад, односно обавештајна припрема свих операција и активности које се изводе у функцији обезбеђења државне границе.

Приликом извођења обавештајних активности у зони операције која се изводи са циљем обезбеђења државне границе, мора се водити рачуна о начину употребе снага, односно о утрошку свих расположивих ресурса. Државна граница између Републике Србије и Републике Северне Македоније, одликује се претежно планинским рељефом и тешко проходним теренима, што представља додатни изазов за ангажоване снаге у њеном обезбеђењу.

Имајући у виду чињеницу да мигрантима ништа не представља проблем, односно да су у потпуности одлучни у томе да пређу државну границу илегално, те да се даље упуте као осталим земљама Европске уније, тако се мора извршити покривање апсолутно свих праваца преко којих се илегално може прећи међународно призната и обележена државна граница.

Јединице које су ангажоване у оквиру задејствованих снага у операцији превентивног размештања снага су претежно пешадијске јединице, са лако оклопљеним транспортним средствима и возилима, односно уз евентуалну употребу возила полицијских борбених. Активности које су усмерене на обезбеђењу државне границе, одвијају се кроз патролну делатност, заседна дејства, осматрачнице, дубинско обезбеђење и обавештајни рад. Сви припадници врше константно прикупљање података о активностима непријатеља – односно ирегуларних миграната.

Обавештајни рад, односно обавештајна активност снага на терену огледа се кроз послове извиђања, прикупљања обавештајних података осматрањем, ослушкивањем, затим од локланог становништва и других државних органа, као и од самих пребеглих лица.

Имајући у виду чињеницу да се ради о тешко проходном планинском терену, с тога употреба беспилотних летелица, може бити од кључног значаја. Снаге опремљене беспилотним летелицама намењене су за прикупљање обавештајних података о активностима ирегуларних миграната, правовремено откривање појединаца, група или

колона, одређивање координата, прикупљање података о тачном простору и времену уочавања ирегуларних група, као и свих осталих података који се односе на одвраћање од илегалног преласка државне границе.

Беспилотне летелице се начелно употребљавају у току извиђања и извођења извиђачких борбених дејстава, осматрањем рејона које извиђачки орган не може да осматра и извиђа са земље или у току борбених дејстава. Дубина зоне осматрања зависи од ситуације, карактеристика терена, метеоролошких услова и тактичко-техничких карактеристика беспилотне летелице.⁶¹

У даљем раду, биће приказан план дејстава извиђачких органа, односно зона осматрања беспилотне летелице у рејону државне границе, који се налази у зони операције превентивног размештања снага. За израду плана искоришћен ортофото снимак границе у зони Миратовачког поља.



Слика 2: Шематски приказ рада посаде БП и ИП

⁶¹ Министарство одбране: *Правило извиђачка чета – вод*, Генералштаб Војске Србије, Команда копнене војске, Ниш 2017, стр. 14

На слици 2. приказана је шема рада посаде беспилотне летелице, извиђачке патроле, као и заседног места ангажованих заједничких снага у зони операције, односно у зони државне границе.

Лансирање беспилотне летелице, као и програмирање њеног лета, извршено је од стране оператера, на тај начин да би се спречило евентуално изазивање граничног инцидента. Дужина лета, као и радијус дејства, систем везе програмиран је у складу са тактичко-техничким карактеристикама саме беспилотне летелице.

9. ДЕФИНИСАЊЕ ПОЈМА ВОЈНЕ И ПОЛИЦИЈСКЕ ОПЕРАЦИЈЕ

Наслов теме мастер рада указује на операцију заједничких снага војске и полиције, односно њено извођење у циљу спречавања илегалног преласка државне границе Републике Србије, неопходно је дефинисати појам операција са војног и полицијског аспекта.

Актуелна Доктрина операција Војске Србије, операцију дефинише као скуп борбених и/или неборбених активности, покрета и других акција, које се предузимају по јединственој замисли ради остваривања општег циља различитог значаја. Такође предвиђа и то да се операције изводе самостално, односно у сарадњи са другим снагама одбране, снагама земаља партнера и снагама савезника.⁶² Војска Србије операције планира, припрема и изводи у миру, ванредном или ратном стању.

Доктрина копнене војске, операцију копнене војске представља као процес интегрисања борбених и/или неборбених активности свих родова и служби Копнене војске у координацији са другим снагама система одбране, које се предузимају ради остварења жељених ефеката операције и достизања жељеног крајњег стања.⁶³

Аутор Форца Божидар у стручном саопштењу Класични и савремени погледи на војне операције, операцију дефинише као сложен, планиран и припремљен ка будућности оријентисан процес у којем се активностима ограничених ресурса, на одређеном простору и за одређено време остварује циљ различитог значаја.⁶⁴

Када је реч о полицијском дефинисању појма „операције“, значајно тумачење дао је аутор Субошић, који за операције каже да су посебна врста акција, и да се од осталих акција операције разликују по томе што представљају стратегијски значајне организационе форме полицијског ангажовања и уједно највиши организацион облик

⁶² Министарство одбране: *Доктрина операција Војске Србије*, Београд 2012, стр. 32

⁶³ Министарство одбране: *Доктрина копнене војске*, Ниш 2012, стр. 64

⁶⁴ Форца Б: *Класични и савремени погледи на војне операције*, Београд, стр. 15

полицијског ангажовања. Њих од осталих акција издваја циљ због кога се предузимају, при чему вредност којој се њима тежи увек има стратегијски циљ.⁶⁵

Аутори Милојевић и Јанковић, операције полицијских јединица дефинишу као комплексне односно састављене од више врста операција, које се планирају, припремају и изводе као кампања у којој се једна операција припрема, планира и изводи као главна, док су остале операције помоћне.⁶⁶

Да би дефинисање појма операција, односно војних операција, било адекватно неходно је приказати и иностране школе, те су тако одабране израелска, руска и немачка војна школа.

Дакле, према израелској одмбрамбеној доктрини, операција представља низ координисаних војних активности усмерен ка остваривању специфичног војног циља унутар ширег стратешког оквира, карактерисана високим степеном флексибилности у командовању и брзом експлоатацијом непријатељских слабости.⁶⁷

Према, руској војној доктрини, операција се дефинише као скуп бојевих дејстава, удара и маневара снага и средстава различитих видова и родова војске, који су међусобно повезани по циљу, времену и месту, а спроводе се према јединственој замисли и плану ради извршења стратешких или оперативних задатака у одређеном рејону и временском периоду.⁶⁸

Немачка војна доктрина операцију дефинише као обједињени напор војних снага којим се тактички успеси повезују како би се остварио стратешки циљ. Она представља инструмент вођења рата који захтева синхронизацију снага, логистике и информација у простору и времену.⁶⁹

Поред неизоставне детерминанте војних операција, од кључног значаја је поменути и дефинисање страних школа појма полицијска операција, те тако на пример енглеска

⁶⁵ Субошић Д: *Организација и послови полиције друго измењено и допуњено издање*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд 2013, стр. 153

⁶⁶ Милојевић С, Јанковић Б: *Основи тактике полицијских јединица посебне намене*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд 2014, стр. 24

⁶⁷ Israel Defense Forces, Doctrine and Training Command, IDF Glossary (Mila), Tel Aviv 2018, p. 22.

⁶⁸ Военный энциклопедический словарь, Министерство обороны РФ, Военное издательство, Москва 2007, стр. 514.

⁶⁹ Bundesministerium der Verteidigung, Joint Doctrine 3.0: Operations, Berlin 2020, p. 115.

дефиниција појма полицијске операције каже да је она планирани одговор на специфичан догађај или ситуацију која захтева распоређивање полицијских ресурса под јединственом командном структуром, са циљем спровођења закона, обезбеђивања јавног реда и заштите живота и имовине.⁷⁰

Швајцарска школа појам полицијске операција дефинише као скуп координисаних мера и радњи полицијских органа које имају за циљ отклањање непосредне опасности по јавну безбедност, успостављање нарушеног правног поретка и превенцију криминалних активности у специфичном просторном и временском оквиру.⁷¹

Дакле, оно што је са становишта аутора најважније поменути, јесте управо чињеница, да се свака операција изводи са одређеним циљем, да свака представља координисане покрете, под јединственом командом, па када би се направила рефлексија ефекта на конкретну задату тему и проблем истраживања, дошло би се до следећих фактора - у једном месту успоставља се јединствена команда са јединственим и јасно дефинисаним циљем, а то је заштита државне границе, у функцији заштите националне безбедности Републике Србије.

Саме операције, чине планиран и комплексан процес у којем се расположивим ресурсима за одређено време и јединственој замисли остварују циљеви различитог значаја. Имајући у виду начин испољавања дејстава, операција се деле на борбене и неборбене. Како сама тема дефинише заједничко ангажовање и заједничку операцију, фокус се ставља на неборбене операције и оне се дефинишу као сложен, планиран и припремљен процес, усмерен ка будућности, у којем се ограниченим војним ресурсима на одређеном простору и за одређено време изводе неборбене активности у подршци остварења мисије и оне су: информациона операција, операција цивилно војне сарадње и операција подршке цивилним властима у супротстављању неоружаним претњама безбедности.⁷²

Према додељеној мисији, у неборбене операције могу се сврстати и операција логистичке подршке, трагања и спасавања, обавештајна и безбедносна операција,

⁷⁰ College of Policing, Authorised Professional Practice (APP): Operations, London 2022, p. 12.

⁷¹ Schweizerische Polizeitechnische Kommission (SPTK), Polizeiliche Einsatzführung: Grundlagen und Begriffe, Bern 2019, S. 45.

⁷² Министарство одбране: *Доктрина операција Војске Србије*, Београд 2012, стр. 21

психилошке операција, евакуације становништва из подручја угрожених сукобима, хуманитарне и друге операције.⁷³

Операције се планирају, припремају и изводе у сложеним условима и под утицајем различитих фактора и околности. Цео скуп у којем се употребљавају снаге у операција на основу одлуке команданта и утичу на њен исход представља оперативно окружење.

Извођење полицијских операција на јужној граници не детерминише само војно-технички фактор, већ и сложени друштвени амбијент. Економска депресија пограничних подручја, мултиетничност и ниво сарадње локалне заједнице са органима безбедности представљају кључне варијабле које одређују степен успешности сузбијања ирегуларних миграција.⁷⁴

На успешност тока и извођења операција, када се посебно посматра Југ Србије, можемо рећи да утиче доста фактора, имајући у виду да је становништво које живи ту прошло кроз оружане сукобе и потешкоће са егзистенцијом, те се може лако довести у питање њихова воља за сарадњу са војно-полицијским органима, где би на пример било од користи да поделе сваку информацију или пријаве њима сумњиве радње.

Сама чињеница, да се ради о граничном подручју, са тешко проходним планинским рељефом и слабо развијеном привредом, тако се може лако доћи до закључка да социјално - економски услови негативно могу утицати на ток операције. Како је локално становништво, слабијег образовног профила, лоше информисаности и лошег материјалног стања, тако представља погодан фактор за сарадњу са лицима која врше кријумчарење миграната, односно која организују и наводе мигранте у њиховим илегалним активностима.

У граничном подручју неопходно је анализирати и претпоставку да мултиетнички, па самим тим и мултиверски састав пограничних општина, може негативно утицати на тог извођења операције, односно на ангажоване снаге.

Сви припадници заједничких снага, морају бити посебно упућени на осетљивост заједнице, односно на поштовање људских и мањинских права и слобода, јер се било какав непромишљени и исхитрени акт може другачије протумачити и изазвати дестабилизацију зоне операције.

⁷³ Исто.

⁷⁴ Види шире у: С. Милашиновић, Ж. Кешетовић, Безбедносни менаџмент у условима социјалних конфликта, Криминалистичко-полицијски универзитет, Београд 2021, стр. 142.

10. ВОЈСКА СРБИЈЕ И ПОЛИЦИЈА КАО НОСИОЦИ ОПЕРАЦИЈЕ СПРЕЧАВАЊА ИЛЕГАЛНОГ ПРЕЛАСКА ДРЖАВНЕ ГРАНИЦЕ

10.1. Улога и активности МУП-а Републике Србије у обезбеђењу државне границе

Аутори Милојевић и Јанковић, обезбеђење државне границе, дефинишу као планску активност, по којој се припадници граничне полиције са својим формацијским техничким средствима, распоређују и усмеравају на основу претходно спроведене анализе ризика угрожености државне границе од ирегуларних миграција и прекограничног криминала.⁷⁵

Заштита државне границе у Републици Србији поверена је полицијским органима, док је у претходном периоду она била поверена органима војних власти, односно војном систему обезбеђења државне границе.

Организацијска целина Министарства унутрашњих послова надлежна за обезбеђење државне границе је Управа граничне полиције, која је јединствена, централизована и хијерархијски организована на централном, регионалном и локалном ниову, односно на стратегијском, оперативном и тактичком нивоу. Континуирано прати, анализира и процењује стање безбедности на државној граници.

Управа граничне полиције са организационим јединицама које су у њеном саставу, обавља послове у вези са непосредном применом прописа о прелажењу и обезбеђењу државне границе, кретању и боравку странаца, спречавању и сузбијању свих форми криминала које су својствене за гранично подручје (илегалне миграције, кријмучарење, фалсификовање јавних и других врста исправа). Управа граничне полиције у свом саставу има следеће организационе јединице:

⁷⁵ Милојевић С, Јанковић Б: *Основи полицијске тактике*, друго измењено и допуњено издање, Криминалистичко-полицијска академија, Београд 2017, стр. 329

- *Одељење за границу кога чине:*
 - Одсек за граничне провере у друмском саобраћају
 - Одсек за граничне провере у речном, железничком и ваздушном саобраћају,
 - Одсек за надзор границе,
 - Одсек за управно поступање у граничним пословима
- *Одељење за странце кога чине:*
 - Одсек за привремени боравак и стално настањење,
 - Одсек за визе,
 - Одсек за контролу предузетих мера према странцима,
 - Одсек за прихват и смештај странаца (Прихватилишта за странце у Падинској Скели, Пландишту и Димитровграду)
- *Одељење за сузбијање прекограничног криминала и ирегуларних миграција кога чине:*
 - Одсек за сузбијање прекограничног криминала,
 - Одсек за сузбијање ирегуларних миграција,
 - Одсек за сузбијање злоупотребе путних и других докумената,
 - Одсек за оперативне послове
- *Одељење за послове прекограничне сарадње*
 - Канцеларија за азил коју чине:
 - Одсек за утврђивање права на азил,
 - Одсек за прикупљање и документовање података о земљама порекла
- *Одељење за интегрисано управљање границом и анализу ризика кога чине:*
 - Одсек за интегрисано управљање границом,
 - Одсек за анализу ризика.
 - Одељење за полицијске вештине и оперативну подршку кога чине:
 - Одсек за полицијске вештине,
 - Одсек за оперативну подршку,
 - Одсек за оперативну примену специјалне технике,
 - Одсек за професионалне стандарде

● *Регионални центри граничне полиције према суседним државама и унутрашње граничне прелазе:*

- Регионални центар граничне полиције према Хрватској – Нови Сад,
- Регионални центар граничне полиције према Мађарској – Суботица,
- Регионални центар граничне полиције према Румунији – Вршац,
- Регионални центар граничне полиције према Бугарској – Димитровград,
- Регионални центар граничне полиције према Македонији – Прешево,
- Регионални центар граничне полиције према Црној Гори – Прибој,
- Регионални центар граничне полиције према Босни и Херцеговини – Ужице,
- Регионални центар граничне полиције за унутрашње граничне прелазе - Београд (Станица граничне полиције Београд, Станица граничне полиције Ниш - Аеродром и Станица граничне полиције Краљево)⁷⁶

У складу са потребама које се односе на јачање и даље унапређење полицијске сарадње са свим земљама у непосредном окружењу од стране ове Управе спроводи се низ активности за успостављање и функционисање заједничких контакт служби (центра/ канцеларија) на основу Конвенције о полицијској сарадњи у југоисточној Европи (Беч 2006) или билатералних споразума о полицијској сарадњи.

Управа граничне полиције осигурава свакодневну радну повезаност и пуну координацију са регионалним центрима и станицама граничне полиције на терену, као и другим линијама рада у оквиру МУП-а и другим државним органима и институцијама.

Она обавља следеће послове: надзор државне границе, граничне провере, подизање нивоа безбедности на аеродромима и међународном пловном путу на рекама Дунав, Тиса и Сава; сузбијање прекограничног криминала; анализе ризика; контроле кретања и боравка странаца; сузбијање трговине људима; азила; контроле законитости у раду и логистике.

⁷⁶ Доступно на дан 10.01.2026 године, <https://www.mup.gov.rs/wps/portal/sr/direkcija-policije/ojdpp/Uprava+granice+policije>

Основни задаци полицијских службеника граничне полиције који се налазе у патроли која врши обезбеђење државне границе јесу⁷⁷:

1. Константна и темељна опсервација патролног рејона
2. Спречавање настанка било каквих безбедносних ризика
3. Провера идентитета и личних докумената свих затечених лица на патролном рејону, са посебним акцентом на откривање фалсификованих докумената
4. Зауостављање и контрола свих лица, која без основа бораве у граничном подручју, односно на патролном рејону, као и разјашњавање њиховог разлога боравка
5. Зауостављање, преглед и довођење у најближу станицу граничне полиције лица која су прешла или покушала на илегалан начин да пређу државну границу

Обавештајно обезбеђење, односно прецизно усмерена делатност организационих јединица Министарства унутрашњих послова у циљу прикупљања обавештајних сазнања о евентуалним местима, начинима и лицима која планирају да прокријумчаре, односно пренесу одређену робу, усмерава рад припадника граничне полиције, односно руководиоци на основу тога одређују потенцијална заседна места и праве планове за лишење слободе лица.

Кријумчари, припадници организованих криминалних група, ирегуларни мигранти, као и сва друга лица која намеравају да на илегалан начин пређу државну границу Републике Србије, за такве активности користиће, према тактичкој претпоставци, слабије покривене правце и рејоне у зони обезбеђења државне границе, односно служиће се приручним средствима за прелаз државне границе сходно препреци.

Сходно, критеријуму обучености и опремљености, као нивоа оперативних способности, као најчешћи облик и начин пружања помоћи јединицама граничне полиције, могу бити ангазоване снаге посебних јединица полиције.⁷⁸ Имајући у виду да се ради о тешко проходним теренима, на којима је неопходна употреба специјалних возила и посебних начина ангажовања, најчешће могу бити ангазоване јединице Жандармерије.

⁷⁷ Закон о граничној контроли, „Службени гласник РС“, бр. 24/2018

⁷⁸ Уредба о специјалној и посебним јединицама полиције: 47/2018-27, 59/2018-3, 91/2018-40, 29/2019-6, 69/2019-5, 66/23020-10, 78/2020-3, 102/2020-5, 113/2020-7, 133/2020-3, 146/2020-4, 149/2020-290, 60/2021-4, 83/2021-8, 125/2021-14, 67/2022-9, 83/2022-7, 134/2022-3, 16/2023-8, 38/2023-8, 54/2023-6, 89/2023-57, 26/2024-13, 78/2024-13, 90/2024-55, 21/2025-10, 28/2025-4, 59/2025-70, 77/2025-7, 118/2025-12

Под појмом полицијске јединице посебних намена подразумевају се специјализовани организациони делови полиције чија је превасходна намена извршење задатака који излазе из оквира редовних полицијских послова⁷⁹. Такве јединице најчешће представљају оне делове полиције који имају одређен степен војне способности који се огледа у организацијско-формацијској структури, обуци, средствима, опреми и наоружању које користе. У светској праски углавном је пристуна дефиниција посебних полицијских јединица као формација чија је основна намена борба против тероризма.⁸⁰

Закон о полицији који је усвојен 2016.-те године предвиђа и дефинише тачно које су то посебне јединице полиције у свом члану 22 и каже да су то: Жандармерија, Хеликоптерска јединица, Јединица за заштиту и Јединица за обезбеђење одређених личности и објеката, и у Полицијској управи за Град Београд Полицијска Бригада и Интервентна јединица 92.⁸¹

Основна намена Жандармерије у складу са Уредбом о специјалној и посебним јединицама полиције јесте извршавање полицијских и других унутрашњих послова и задатака, када постоји стање повећаног ризика по стање јавне безбедности, као и угрожавање безбедности људи и имовине у већем обиму. Дакле, на основу наведеног може се закључити да Жандармерија одговара на сваку врсту ризика по јавну безбедност који су по својој природи повећани. Ако се то сагледа кроз призму обезбеђења државне границе може се доћи до закључка да носиоци угрожавања безбедности државне границе јесу припадници организованих криминалних група, диверзантско-терористичких групација затим и ирегуларни мигранти прелазници који државну границу желе прећи у већем обиму и тим актом нарушити јавну безбедност људи и имовине.⁸²

Жандармерија самостално или у сарадњи са организационим јединицама Министарства и осталим субјектима безбедности, по наређењу директора полиције, планира, организује и извршава послове и задатке у условима када постоји непосредна опасност од настанка или су настале кризне ситуације, ванредни догађаји и стања повећаног ризика изазвани:

⁷⁹ Исто.

⁸⁰ Постоји значај степен сарадње између војних и полицијских јединица посебних намена, као и на међународном нивоу.

⁸¹ Закон о полицији, „Службени гласник РС“, бр. 6/2016, 24/2018, 62/2018, 125/2019 – др. закон и 79/2020

⁸² Цео пасус односи се на намену Жандармерије, сходно Уредби о специјалној и посебним јединицама полиције. Веза фуснота број 78.

претњом оружаном побуном, претњом од извршења или извршеним терористичким актима, криминалним активностима група или појединаца, јавним окупљањима, елементарним непогодама и другим несрећама и опасностима.

Предност ангажовања јединица Жандармерије огледа се у ефикаснијем извршавању задатака јер се њене јединице одликују јачином, мобилношћу, брзом покретљивошћу, самосталношћу и оне наменске задатке могу извршавати по формацијским деловима – односно тим, вод, чета и одред. Јединице Жандармерије у складу са потребама, проценом, природом наменског задатка и ситуацијом на терену приликом извршења истог могу бити ојачане одређеним јединицама или извршиоцима изван њиховог састава са одређеним средствима и опремом, а то се односи на хеликоптере или коњицу.

Жандармерија поред посебних намена и задатака је наоружана и опремљена посебном опремом, средствима и наоружањем што је детаљније прецизирано у члану 31. Уредбе о специјалној и посебним јединицама полиције. Опремом се сматра основна и посебна опрема коју користе полицијски службеници Жандармерије ради обављања послова из свог делокруга.

Основну опрему полицијских службеника Жандармерије чине службена палица и средства за везивање.

Посебну полицијску опрему полицијских службеника Жандармерије чине: интервентна палица; телескопска палица; електричне палице које емитују електрични импулс кратког трајања; заштитни штит; заштитни прслук; кацига; маска за јавни ред; рукавице; наочаре и штитници за поједине делове тела; балистички шлем, балистички прслук, балистички штит и друга средства за балистичку заштиту; заштитна маска; средства за принудно заустављање моторних возила; ограде за принудно заустављање или усмеравање лица; уређаји, средства и опрема за контрадиверзиони преглед; уређаји и средства за осматрање и мерење даљине; уређаји и средства за оријентацију и навигацију; уређаји за аудио и видео снимање, обраду и архивирање података; ендоскопски уређаји; радарски и рендгенски уређаји; уређаји за избацивање млазева воде; теретна и радна возила без полицијских ознака прилагођена оперативним потребама; возила без

полицијских ознака у којима су уграђени светлосни и звучни уређаји, телекомуникациони системи и специјална опрема; пловила (бродови, чамци, скутери и др.) и уређаји и системи који се у њих уграђују, као и делови пловила и уграђених уређаја и система; друга превозна средства, са или без полицијских ознака, која се по својој намени карактеристикама и својствима могу употребити у функцији обављања полицијских послова; уређаји и системи за техничку заштиту објеката иштићених простора; средства везе; уређаји и средства за осматрање у ноћним условима и у условима смањене видљивости; уређаји, средства и системи за детекцију зрачења и за радиолошку, биолошку и хемијску идентификацију, заштиту и деконтаминацију; уређаји за детекцију, откривање и ометање прислушних уређаја; уређаји за радио-гониометрисање и радио-електронско извиђање и дејство; детектори експлозива и посебно конструисани уређаји и средства са алатом и прибором за уклањање и уништавање минско-експлозивних средстава, као и за противдиверзионо дејство; ронилачка опрема и средства; падобранска опрема; алпинистичка опрема; беспилотне летелице; и специјална возила са припадајућом опремом.

Савремена средства везе која поседују Жандармерија имају сателитско праћење и приликом изласка патроле или неке друге организоване формације Жандармерије на извршење задатка који је пред њу стављен у сваком тренутку се у дежурном оперативном центру може утврдити стајна тачка ангажоване јединице.

С обзиром да је веома евидентан и убрзан степен развоја информационих технологија и њихова примена у сфери безбедности, на разнолике начине – што за експлоатацију добрих ефеката и утицаја, тако и за ону другу страну попут тзв. „хакерских напада“, ометања комуникација, прислушкивања радио комуникација. У складу са тим увек је непоходно да постоји одређени степен самосвести о томе да противник прислушкује нашу комуникацију и прати наше кретање, те према томе непходан је висок степен безбедносне културе и самосвести.

Свака ангажована јединица Жандармерије да ли то била на нивоу тима, вода, чете или одреда мора да функционише беспрекорно добро, као једна синхронизована и професионална целина. Да би се до тога дошло потребно је изводити сталну обуку припадника тих састава са ангажовањем на различитим организацијским нивоима.

Припадник Жандармерије мора бити одличан познавалац одређених мера и радњи које примјењује свакодневно извршавајући послове и задатке из надлежности Жандармерије.

*Осматрање, маскирање, кретање, комуникација сигнаlima чине само један основни стадијум тактичких радњи за даље надограђивање и обуку у извршавању борбених дејстава за које могу бити ангазоване јединице Жандармерије, односно за *напад, одбрану, борбу у сусрету, извиђање, маршевање, заседу, блокаду, претрес терена, борбу против диверзантско –терористичких група, десантирање, диверзије, као и извођење и предузимање мера и радњи у пешадијским и противпешадијским дејствима, оклопним и противоклопним дејствима, противваздушним дејствима, електронским и противелетрконским дејствима, инжињеријским и противинжињеријским дејствима, диверзантским, противдиверзантским и противтерористичким дејствима. Осим ових јединице Жандармерије могу бити ангазоване и у примени криминалистичко – тактичких мера радњи тј. блокади, потери, прегледу одређених објеката и простора, заседу и рацију.**

Масовни покушај илегалног преласка државне границе, може се посматрати са аспекта ванредне ситуације, односно тада је јасно да ризици и претње или последице ванредних догађаја и других опасности по становништво, животну средину и материјална добра таквог обима и интензитета да њихов настанак или последице није могуће спречити или отклонити редовним деловањем надлежних органа и служби, услед чега је потребно за њихово ублажавање употребити посебне мере, снаге и средства за појачан режим рада.

Снаге полиције које су опредељене за ангажовање у свим врстама ванредних ситуација су полицијске јединице опште и посебне надлежности – криминалистичка полиција, саобраћајна и друго. Руковођење тим снагама врши се образовањем оперативних штабова. Свакако, немогуће је ангажовати снаге полиције, без јасног одређења просторног и временског обележја, што је значајно за управљачке и извршилачке функције.

У оквиру ангажованих снага свака полицијска јединица своје задатке извршава координисано и на законом прописан начин, користећи све своје расположиве ресурсе, у сарадњи са осталим елементима система одбране.

Тако на пример, припадници криминалистичке полиције у складу са својим надлежностима у току ванредне ситуације, извршавају задатке самостално или у сарадњи са осталим организационим јединицама. Наиме, обављајући оперативну делатност, врше константно и методично прикупљање оперативних сазнања која се односе на носиоце и учеснике у ванредној ситуацији, врше координацију са надлежним јавним тужилаштвима, примењују уредбе Законика о кривичном поступку, Кривичног законика и других правних аката који регулишу ближе рад припадника криминалистичке полиције, врше увиђаје, претресања, спроводе мере тајног надзора комуникација и тајног праћења, и учествују у организацији и ради безбедносних пунктова формираних на претпостављеним правцима кретања кријумчара и лица која намеравају да илегално пређу државну границу Републике Србије.

Припадници саобраћајне полиције, своје поступање заснивају пре свега на Закону о безбедности саобраћаја на путевима, Закону о полицији, прекршајима и свим другим законима. Обављајући позорничку и патролну деланост, врше формирање блокадних пунктова, запречавање путних праваца, преусмеравања саобраћаја, врше контролу исправности возача и возила, преглед возила и активно учествују у свим осталим активностима са другим организационим јединицама.

Припадници интервентних јединица полиције, које су иначе привременог и повремениг карактера, по својој организацији слични су војним јединицама – одељење, вод, чета и одред. Ангажују се по наређењу Команде интервентних јединица полиције, и поседују виши ниво оперативних и маневарских способности у односу на редовне снаге полиције. Кроз свој рад врше обављање патролне и позорничке делатности, формирају пунктове, осматрачнице, блокирају терен у зони дејства, врше претрагу терена и лишење слободе учинилаца кривичних дела. Наоружани су лаким пешадијским наоружањем, опремљени средствима везе, за оријентацију и путничким моторним возилима. Одликује из брз начин ангажовања и транспорта до места ангажовања.

10.2. Анализа ризика угрожености државне границе

Безбедност државне границе као компонента којој се посвећује велики степен пажње јесте индикатор који треба константно пратити, процењивати о вршити анализу од наступања негативних последица по њега. Безбедност државне границе у многоме зависи од ефикасне и одговорне контроле прелажења и обезбеђења државне границе, која се заснива на анализи ризика израђеној на основу систематски прикупљених обавештајних података, од стране за то опредељених и обучених снага.

Обавештајна делатност представља активност обавештајног органа која је усмерена на прикупљању, обради и анализи обавештајних података са циљем да се на основу тих сазнања предузму сопствене одговарајуће активности на политичком, економском, војном и безбедносном плану. Прикупљање обавештајних информација, представља озбиљан изазов, имајући у виду да су активности веома добро чуване, и представљају тајну сваког појединца, организације или државе.⁸³

Носиоци обавештајне делатности систему безбедности Републике Србије су појединци или стурктуре који су за то посебно обучени, специјализовани и опремљени. Поред БИА, ВБА, ВОА, УКП-а и осталих структура у домаћем систему безбедности може се истаћи и Одељење за обавештајне послове Жандармерије и у склопу Управе граничне полиције посебна одељења и одсеци који се баве пословима сузбијања прекограничног криминала, ирегуларних миграција и трговине људима, као и организациона јединица надлежна за обављање криминалистичко-обавештајних послова.

Обавештајна делатност мора бити усмерена према носиоцима угрожавања безбедности – односно према појединцима или групама који својим деловањем и активностима могу угрозити безбедност државне границе Републике Србије, односно самим тим и националну безбедност. Од добијених обавештајних података у многоме зависи сама безбедност државне границе јер се на основу њих, од стране руководиоца јединица на стратегијском, оперативном и тактичком нивоу доноси целисходне и сврсисходне одлуке о предузимању мера и радњи са циљем обезбеђења државне границе.

⁸³ Савић Ј: *Тајне акције у субверзивној пракси обавештајних служби - специјалистички рад*, Београд 2022, КПУ, стр. 16

Постоје три нивоа управљања границом и три врсте анализе ризика и то:⁸⁴

- 1) *Тактичка анализа* и она јесте анализа ризика коју спроводе припадници граничне полиције на граничном прелазу. Она обухвата употребу релевантних информација за профилисање у реалном времену и представља процену осова, возила и предмета који су предмет провере у контексту тренутне ситуације на основу информације добијених генерализирањем и повезивањем одређених обележја засебиних случајева незаконитих активности
- 2) *Оперативна анализа* представља скуп аналитичких метода евалуације оперативног окружења, предмета активности и резултата сопственог рада, у циљу добијања тачног приказа стања безбедности како би се расположива средства могла искористити оптимално. На оперативном нивоу се користе сазнања прикупљена на основу података о евидентираним случајевима прекограничног криминала како би се знало која су то кривична дела највећа претња и на основу тога на коју врсту кривичних дела би требало усмерити највеће ресурсе граничне контроле
- 3) *Стратешка анализа* усмерена је према вишем нивоу доносиоца одлука и претежно на дугорочне акције и стратегије. Она помаже руководиоцима граничне полиције на вишем нивоу одлучивања да одреде приоритете, развију противмере, изврше промене у начину рада

Анализа ризика има за циља да пружи информације које би могле омогућити одлучивање о томе како да се смањи и ублажи ризик на местима где су људски и материјални ресурси ограничени. Анализа ризика као један од кључних инструмената заштите границе осигурава следеће: оптимално распоређивање људства и техничких средстава непоходног за граничну контролу и обезбеђење државне границе, ефикасан ниво контроле на граници, превенцију и детекцију прекограничног криминала, као и стандардизовано прикупљање информација са циљем заштите државне границе.

⁸⁴ Милојевић С., Јанковић Б.: *Основи полицијске тактике*, друго измењено и допуњено издање, Криминалистичко-полицијска академија, Београд 2017, стр. 338

10.3. Улога и активности Министарства одбране и Војске Србије у обезбеђењу државне границе

У оквиру „Доктрине операција Војске Србије“, предвиђено је да их изводе родовске, видовске и здружене снаге Војске Србије, а да их карактеришу, јасно дефинисан оквир командовања и одговорности; усмереност циљева операције; могућност употребе војних средстава у околностима када друге снаге које стоје на располагању држави нису способне да ефективно делују; сагласност ауторитета који додељује задатке и извршиоца у погледу употребе доступних ресурса.⁸⁵ У односу на снаге које се ангажују операције између осталог могу бити и операције здружених снага.⁸⁶

У оквиру неборбених операција Војске Србије, предвиђено је да постоје операција цивилно-војне сарадње и операција подршке цивилним властима у супротстављању неоружаним претњама безбедности.⁸⁷

Операције цивилно-војне сарадње дефинишу се као скуп неборбених активности које се предузимају по јединственој замисли, на одређеном простору и у одређеном времену, ради стварања повољних услова за живот и рад становништва, у условима када структуре друштва нису у могућности да одговоре претњама безбедности и ради смањења утицаја чинилаца цивилног окружења на деловање војних снага.⁸⁸

Када је реч о активностима снага Војске Србије, пре свега мора се напоменути чињеница, да Војска Србије у својим доктринарним документима нема разрађен начин, план и циљ ангажовања снага у обезбеђењу државне границе, из разлога јер је то у ранијем периоду било у надлежности Војске СРЈ, али је пре 20 година начин обезбеђења промењен, односно обезбеђење је предато у надлежност МУП-а Републике Србије.

Јединице Војске Србије, на основу одлуке министра надлежног за послове одбране, по одобрењу Председника Републике, могу својим ресурсима и снагама, пружити помоћ

⁸⁵ Министарство одбране: *Доктрина операција Војске Србије*, Београд 2012, стр. 32

⁸⁶ Исто, страна 36.

⁸⁷ Исто, .

⁸⁸ Исто.

органима цивилне власти у циљу очувања безбедности и територијалне целовитости Републике Србије.

Тако на пример „Правило бригада Копнене војске“, предвиђа да команда бригаде у операцији организује сарадњу са органима цивилне власти службом осматрања, обавештавања и јављања и пријатељским јединицама. Сарадњом се решавају она питања која су од заједничког интереса у операцији. За успостављање односа сарадње у зони операције одговоран је командант бригаде. Зону операције карактерише и то да је потребна непрекидна повезаност и усклађеност свих субјеката који учествују у реализацији задатка. Усклађивање је потребно извршити на самом земљишту, постављањем конкретних задатака по циљу, месту и времену на целој дубини извршења задатка.⁸⁹

У оквиру активности које се односе на припрему за извођење операције, подразумевају се активности које спроводи бригада пре извођења операције ради достизања степена оперативних способности потребних за извођење активности у операцији цивилно војне сарадње. Организовањем снага одређују се довољне снаге бригаде, према потребним способностима и формирају за извршење планираних задатака.⁹⁰ Начелно је да се не образују посебни елементи оперативног распоред, већ се снаге за извођење операције састоје од делова или целих организација јединица бригаде.

Снагама бригаде у операцији командује командант бригаде. У неким ситуацијама, само изузетно, он може пренети надлежност командовања за извођење појединих задатака у операцији. Начелно, команда бригаде ће бити размештена на командном месту које је организовала у текућој операцији, а према потреби организоваће истурено командно место, док логистичко командно место неће бити развијено..

У зависности од додељеног задатка у операцији и прецизираних објеката дејства, реализује се детаљан начин извођења саме операције, кроз спровођење дејстава, противдејстава, обезбеђења снага, маневра, подршке снагама и осигурања. Током извођења операције, изузетан значај има прецизирање свих елемената садејства са другим

⁸⁹ Министарство одбране: *Правило бригада копнене војске – привремено*, Ниш 2014, стр. 16

⁹⁰ Исто, стр. 222.

јединицама и сарадње са органима власти у цивилном окружењу, и томе се стара командант да остане на добром нивоу због успеха целокупне операције.

Осим бригаде у операцији цивилно војне сарадње могу бити ангажовани и батаљони, као самосталне јединице или из састава бригада. Тако бележимо интензивно ангажовање припадника батаљона Војне полиције из састава Копнене војске, током пружања помоћи цивилним властима на обезбеђењу државне границе, према Републици Бугарској и Републици Северној Македонији.

Основни предуслови за успешно извођење операције су: претходно успостављена непосредна сарадња и координација са органима власти који руководе свим снагама на угроженом подручју; успостављање контакта, комуникације, сарадње и координације са свим чиниоцима цивилног окружења од значаја за операцију; правилна процена свеукупности војних потенцијала батаљона и употреба потпуно оспособљених и опремљених јединица батаљона.⁹¹

Када су у питању снаге које су ангажоване и опредељене за операције са органима цивилних власти, са конкретног аспекта своје ангажовање најефикасније реализују кроз обавештајно и безбедносно обезбеђење.

⁹¹ Министарство одбране: *Правило пешадијски батаљон – привремено*, Београд 2021, стр. 181

11. СТРУКТУРА МОДЕЛА САВРЕМЕНЕ ОПЕРАЦИЈЕ СНАГА ВОЈСКЕ И ПОЛИЦИЈЕ НА СПРЕЧАВАЊАУ ИЛЕГАЛНОГ ПРЕЛАСКА ДРЖАВНЕ ГРАНИЦЕ

11.1. Операција превентивног размештања снага

Када је у питању операција превентивног размештања снага, неопходно је поменути, да сама реч „превентивно“, обухвата предузимање одређених мера, радњи и поступака, у циљу евентуалног спречавања наступања одређених последица.

Одређени аутори, мишљења су да у оквиру реализације треће мисије и задатака пројектованих у оквиру мисије, војска изводи одређене операције и то: операцију превентивног размештања снага, противтерористичку операцију и противпобуњеничку операцију, као и да је Војска Србије у пружању подршке цивилним властима у супротстављању претњама безбедности помоћна снага.⁹²

Превентивно размештање Војске Србије на граници са Северном Македонијом не представља акт агресије, већ једноставно операцију подршке цивилним властима. Применом концепта “одвраћања присуством”, снаге Војске Србије у сарадњи са снагама полиције, у пограничном појасу врше превенцију ирегуларних прелазака, чиме се смањује притисак на прихватне центре и обезбеђује несметан саобраћај на Коридору 10.

Од почетка друге деценије двадесет првог века, имајући у виду одређене изазове, ризике и претње, као и њихов садржај, интензитет испољавања, размештањем снага и опреме у одређеном простору, а поготову за што краће време, потенцијални носиоци

⁹² Кековић З, Комазец Н, Милиновић М: *Улога војске Србије у одговору на невојне претње*, Београд, 2011, Војно дело, зима/2011, стр. 230

угрожавања безбедности могу бити спречени у својим намерама, односно последице које су наступиле могу се умањити.

Операције превентивног размештања снага, планирају се, припремају и изводе у кризним ситуацијама, односно као један од видова подршке дипломатским, обавештајним, психолошко-пропагандним и другим операцијама државе, које изводи самостално или у сарадњи са својим савезницима. Ангажовање војске, кроз извођење операције превентивног размештања снага у миру, позитивно делује на разрешавање кризне ситуације, и у функцији је заузимања повољног оперативног распосреда у случају ескалације кризе.⁹³

Операција превентивног размештања снага је највиши и најсложенији процес неборбених и борбених активности снага одбране у којем се јединственим руковођењем и командовањем, према јединственом пројекту на одређеном простору и у одређеном времену по теоријским и доктринарним поставкама, обједињавају и усмеравају њени садржаји ради присиљавања носиоца насиља да одустане од својих намераи постављеног циља. Оне се изводе у функцији испољавања повољног утицаја на решавање постојећих или предстојећих спорова, као и ради правовременог заузимања одговарајућег положаја за извршавање задатака и пружања помоћи надлежним државним органима у случају ескалирања ситуације, односно до нивоа када је употреба оружане силе извесна и веома очекујућа.

Операцијом превентивног размештања снага, државе демонстрирају своју одлучност и решеност, те самим тим показују своју спремност и посвећеност за решавање кризе. Једна од кључних елемената операције превентивног размештања снага је управо адекватна и добра обавештајна припрема бојјишта. У овој врсти операције, оружана сила примењује се искључиво у крајњој нужди, односно примењује се евентуално у случају директног напада на легитимне органе власти, односно елементима распосређених снага.

Операцију превентивног размештања снага тежишно изводе брзо покретне јединице са високим нивоом маневарских, оперативних и функционалних способности. Она се још посматра и са аспекта демонстрације силе у подручју које је захваћено кризом.

⁹³ Вукичевић Д: *Операције у миру*, Војноиздавачки завод, Београд 2009, 87

Превентивни размештај снага, може послужити и као једна од мера државе, којом се улива додатно поверење станоништву које живи на подручју које је захваћено кризом, где се манифестује та способност да је држава способна у сваком тренутку да заштити основна људска права и слободе свих њених грађана. Сем тога, операција превентивног размештања снага, натераће носиоце угрожавања безбедности да одустану од својих намера и своје постављене циљеве покушају да остваре на легитиман и легалан начин, средствима политичке борбе, односно правним средствима.

Ангажовање јединица Војске Србије у пружању помоћи цивилним властима, односно јединицама Министарства унутрашњих послова, доводи до тога да се постигне што боља сарадња и садејство између државних органа, односно да се наступајућој кризи и њеном решавању приступи мултидисциплинарно и систематски.

Имајући у виду чињеницу, да је превенција у многоструко боља и исплативија, тако се може рећи и да се полицијски рад, односно активности полиције, заснивају управо на превентивном деловању. Када је реч о превентивним активностима полиције, лако се може закључити, у складу са полицијским пословима, да се она испољава кроз основне делатности полицијског рада, односно почевши од позорничке делатности, па све до комплексних и озбиљних противтерористичких операција, које представљају садејство пешадијских и оклопно механизованих јединица полиције, као и ваздухопловних компоненти.

Једна од елементарних активности полиције, односно пример операције превентивног размештања снага, може бити обезбеђење јавног скупа где је ризик од нарушавања јавног реда и мира и наступања штетних последица по грађане и њихову имовину, на веома високом нивоу. Наиме, у складу са претходно прикупљеним и анализираним обавештајним подацима, који се односе на потенцијално угрожавање безбедности, односно нарушавање јавног реда и мира у већем обиму од стране одређених појединаца, покрета и група, врши се планирање обезбеђења таквог скупа. У таквим ситуацијама, масовним покретима интервентних снага посебно обучених и опремљених за одржавање стабилног јавног и реда, као и њихових возила, односно распоређивањем у зони одржавања догађаја, желе се непосредно одвратити од њихових намера и сачувати лична и имовинска сигурност грађана.

Операција превентивног размештања снага полиције, изводи се и са циљем уливања додатног поверења грађанима у државне органе, као и стварање што већег нивоа осећаја сигурности. Професионално и законито понашање припадника полиције, као и поштовање стројеве изграђености сваког појединца понаособ, ствара слику потенцијалним изгредницима, да се ради о озбиљним обученим, опремљеним и саставима са високим нивоом маневарских и оперативних способности за интервенцију у свим временским и земљишним условима и у извршењу свих поверених задатака од стране претпостављених команди и штабова.

Неки аутори (Терзић М, Добрић М, Булатовић Н) , сматрају да адекватан обавештајни производ – обавештајна информација или обавештајни извештај, утиче на моделовање снага које ће се употребити у операцијама, односно одређена ако је већ одређена структура снага које ће учествовати у операцијама, тада обавештајни производи утичу на варијанту употребе тих снага.⁹⁴

Важно је напоменути и то, да се приликом предузимања заједничких активности од стране јединица Војске Србије и Полиције Србије, врши образовање посебних заједничких штабова и команди, чије се организовање и надлежности посебно прописују и делегирају им се посебна овлашћења. Ангажовање, заједничких снага безбедности, осим у мигрантској кризи, бележи се и током извођења противтерористичке операције на Југу Србије. Тако, аутор Симовић у описивању унутрашње структуре војних и полицијских јединица Команде заједничких снага безбедности, наводи да су између осталог биле предвиђене и снаге за превентивно безбедносну контролу насеља, комуникација, простора, које су тежишно чиниле полицијске јединице, са задатком да сузбијају „урбани тероризам“, прате и контролишу евентуалне протесте становништва зоне безбедности.⁹⁵

Операције превентивног размештања снага, посебно у реонима – подручјима који су захваћени кризом, представља и још један сегмент мултидисциплинарног начина решавања проблема у склопу активности које држава предузима за рад решавања кризе. Ефекти ове врсте операција, могу се посматрати и на дугорочном плану, односно њихова

⁹⁴ Терзић М, Добрић М, Булатовић Н: *Обавештајна припрема бојишта и моделовање употребе снага за операције у урбаним срединама*, Војно дело, Београд, број 6/2018, стр. 218

⁹⁵ Симовић М, Карановић Н: *Противтерористичка операција на југу Србије*, Војноиздавачки завод, Београд 2004, стр. 122

манифестација је и више него видљива на дужи временски период. Оваква операција има за циљ да спречи преливање тероризма и организованог криминала на заштићени простор, односно да спречи ширење оружаног сукоба, затим и да доведе снаге у повољан оперативни положај за извођење других борбених операција или уопштено операција у миру.

Да би се операција превентивног размештања снага могла извести ефикасно и да би био у потпуности постигнут њен циљ, морају бити испоштовани одређени услови. Најпре се мора у разматрање узети чињеница да се овакве операције планирају, припремају и изводе у различитим политичко-безбедносним, војно-безбедносним, просторним и другим условима.

Као и за многе друге активности и операције, велики значај овде има подршка међународне заједнице, односно међународних безбедносних организација, носилаца силе и моћи на светском нивоу, као и домаћег становништва које живи у зони операције, затим став становништва и наклоност према оружаним снагама. У погледу просторних услова, операције превентивног размештања снага могу се изводити у земљи и иностранству, док се у погледу правног оквира оне изводе у мирнодопском стању, односно у неком од проглашених стања – ратном или ванредном.

Анализирајући чињеницу да операције превентивног размештања снага изводе маневарске и специјалне јединице које имају висок ниво оперативних и функционалних способности, закључује се да је то важан услов за извођење ове врсте операција. Посебно се у овом услову огледа међусобна координација и комуникација између цивилне и војне компоненте, односно снага полиције и војске које заједнички изводе операцију. Потребно је нагласити и чињеницу да овакву врсту операција, карактерише и то да се она може изводити и самостално, односно у оквиру државне кампање. Од значаја је поменути и то да имајући у виду процену државне границе, неопходан висок степен експлоатације материјално техничких средстава, односно неборбених - патролних возила, намењених за превоз људства и технике, као и разних других техничких средстава за надзор и контролу државне границе, како са земље, тако и из ваздуха.

11.2. Организовање и рад команди

Организовање и рад команди, представља усмеравање организацијских елемената штаба, команде и штабних официрица у извршавању функционалних дужности, а у складу са прописаним надлежностима, одговорностима и стандардним оперативним процедурама за реализацију задатка. Осим тога, служи и као основа за организацију рада команди, штабова и појединаца у процесу оперативног планирања и употребе снага.

Војну организацију карактеришу три основне функције и то: управљање, командовање и руковођење. Управљање се дефинише као одређивање, усмеравање и владање одређеним процесом рада. Њиме се такође одређују циљеви, политика функционисања, задаци и развој Војске. Оно у организацијском смислу представља колективни начин доношења одлуке уз суделовање чланова организације.

Командовање и руковођење је процес усмеравања јединица и појединаца у извршавању задатака и остварењу постављених циљева. Командовање и руковођење се реализује у организацијској структури снага, средствима и процедурама које командант користи за потребе планирања, усмеравања, координације и контроле снага и активности. Руковођење је заправо функција којом се усмеравају организацијске целине и Војска као целина у извршавању задатака.

Командовање се испољава и као ауторитет над потчињенима, који је додељен команданту у складу са Законом, а на основу чина и постављења. Оно подразумева надлежности и одговорност за ефикасно коришћење расположивих ресурса за планирање употребе организованих, усмераваних, координисаних и контролисаних снага ради извршења постављених задатака.

Систем командовања и руковођења обухвата ресурсе и процедуре који су неопходни команданту за планирање, усмеравање и контролу извршења задатака додељених снага у операцијама. Одређен је циљем, функцијама, структуром, карактеристикама и начелима.

До сада извршена анализа и сагледавање многих заједничких активности војске и полиције, указују на то, да комбиновани одговор представља одличан начин

супротстављања изазовима, ризицима и претњама, али којим се мора руководити на правилан начин и који мора бити усмераван да ради праве ствари. Неписано правило је да се снаге полиције у заједничким активностима препотчињавају снагама војске, односно војној команди - команданту, као што је то био случај и на пример приликом извођења Противтерористичке операције на подручју Прешева, Бујановца и Медвеђе, или на пример током саме операције заједничких снага 2016. године, када је командант одређен из редова официра Војске Србије, док је помоћник био из редова полиције.

Врло важно је, према мишљењу аутора, најпре у складу са замисли команданта да се изврши усаглашавање на стратешком, оперативном и тактичком нову. Војна и полицијска организација, су донекле сличне, о чему је претходно било речи, али начини рада, доктринарни акти, плански документи, обезбеђења у операцијама и остало, нису слични, те је најпре неопходно да се ангажоване снаге усагласе по елементу, циљу, простору и времену дејства.

11.3. Идентификовање и анализа проблема

У операцији превентивног размештања снага, штаб, односно команда непрекидно идентификује и предвиђа будуће проблеме који могу утицати на извршење операције. Имајући у виду да се ради о међународном проблему, као и да постоји интерес осталих европских држава да се тај проблем реши, тако се може закључити да постоји и размена информација у циљу што ефикаснијег поступања у проблему са мигрантском кризом. Када се идентификује проблем, официр у команди заједно са осталим члановима команде анализира које активности треба предузети како би се решио тај проблем.

У конкретном случају то може бити следећи пример: обавештајни органи заједничких снага у предузимању обавештајних активности, дошли су до сазнања да се очекује велики број ирегуларних миграната који намеравају да пређу државну границу илегално, тачније у зони Миратовачког поља.

Органи команде заједничких снага, прецизном анализом прикупљених сазнања, донели су одлуку да се изврши запречавање наведене зоне употребом фортификацијских

средстава, да се распореди већи број оклопних возила са јасно упаљеном светлосном сигнализацијом, уз ангажовање ваздухопловне компоненте МУП-а, у циљу њиховог одвраћања. Командант команде заједничких снага, мора о свему бити извештен и мора одобрити реализацију наведене одлуке штаба.

Само помињање штаба, процедурално предвиђа да постоји јасно успостављен штабни однос, тј да се испољава однос између начелника штаба и осталих органа који врше потребне анализе, од значаја за доношење одлуке, као и прате стање и ситуацију током извршења задатка.

11.4. Моделовање употребе снага

Моделовање употребе снага, у складу са важећим Упутством о оперативном планирању, дефинише се пре свега као процес израде модела људских и материјалних ресурса, са свим квантитативним и квалитативним обележјима, који чине модел организационе структуре снага за извршење конкретног задатка, процес израде модела довољних, одрживих и кроз одговарајућу структуру организованих снага за извођење операција.

Наиме, како се у конкретној случају ради о команди заједничких снага, односно о ангажовању јединица МУП и Војске Србије, за моделовање снага потребно је ускладити способности и намене ангажованих јединица – немогуће је ангажовати на пример јединице полицији намењене очувању безбедности на рекама, ако немамо границу на води. Према мишљењу аутора, потребно је ангажовати снаге које се употребљавају ефикасно и ефективно, уз максимално поштовање принципа делотворне и планске употребе снага.

Када је реч о моделовању употребе снага Војске Србије, оно представља поступак изналажења решења проблема који су уочени кроз анализу додељених задатака. Заснива се у основи на критичком, креативном и системском размишљању које треба да води ка решењу проблема употребе снага Војске Србије.

Снаге у операцији димензионирају се и структурирају у складу са постављеним циљем и оперативним могућностима. Структура снага таква је да обезбеђује снаге за командовање, извођење операције, обезбеђење, контролу територије и извиђање. У току извођења операције, ангажују се различите снаге одбране из организационе структуре Министарства унутрашњих послова, надлежних служби – инспекцијске службе, јавне комуналне службе, грађевинске и остало по потреби, као и други органи у виду хуманитарних организација, медицинских, као и осталих по потреби.

Активности свих снага које су ангазоване у операцији превентивног размештања снага, прецизно су дефинисане планом, који је процес оперативног планирања и који повезује све елементе операције у логичну целину и дефинише ко, зато, када, како, са ким и са чиме усмерава своје активности ка остварењу и реализацији постављеног циља.

Које ће снаге бити носиоци дејстава у операцији, као и који задаци ће им бити додељени зависи од степена ескалације кризе и конкретне тактичке ситуације на терену. Ту се најчешће ради о заједничким обукама, патролирању, осматрању, извиђању, постављању безбедносних пунктова, заседним дејствима, и осталим активностима сходно замисли и наређењу команде.

У складу са развојем ситуације, као и њиховом опремљеношћу, обученошћу и другим оперативним способностима, ангазоване снаге могу да изводе специјална, војно-полицијска, пешадијска, оклопна, артиљеријско-ракетна, ваздухопловна, деснатна, електронска, инжињеријска, противдиверзантска и противтерористичка дејства.

Процес моделовања и изградње снага, налази се под константном анализом и вредовањем у самом процесу моделовања, а све у циљу његовог побољшања и доградње.

Веома је важно напоменути, да само моделовање снага обухвата схватање проблема, схватање оперативног окружења, визуелизацију оперативног окружења, приказ оперативног окружења и избор приступа за решавање проблема.

Схватање оперативног окружења, дефинише се као процес којим се успоставља разумевање услова у којима се употребљавају снаге Војске Србије. Оне се употребљавају у оперативном окружењу у којем владају одређени услови и мењају се у току резализације

мисије. Сам процес схватања оперативног окружења, подразумева и то да се идентификују могући начини решавања проблема и самим тим предвиђају потенцијални резултати ангажовања сопствених снага, непријатељских снага и неутралних учесника.

Оперативно окружење, има своју политичку, економску, војну, физичку, социјалну, информациону, технолошку и временску димензију. Као једну од најважнијих димензија, потребно је издвојити војну, која обухвата способност оружаних снага у оперативном окружењу, које могу бити сопствене, пријатељске, неутралне и непријатељске. Посматрају се следећих становишта: наоружање и војна опрема, бројна величина, доктринарна опредељења, степен обучености, организација, кадрови, инфраструктура, интероперабилност, историја и њихов однос са цивилним окружењем.

Војна димензија обухвата способности свих оружаних снага у оперативном окружењу, које могу бити сопствене, пријатељске, неутралне и непријатељеве. Снаге у оперативном окружењу могу бити регуларне и нерегуларне. Најважнији аспекти су: наоружање и војна опрема, бројна величина, доктринарна опредељења, степен обучености, организација, кадрови, инфраструктура, интероперабилност, историја и њихов однос са цивилним окружењем.⁹⁶

Када би се на пример извршила анализа мигрантских група које су покушавале да уђу илегално на територију Републике Србије, те када би се сагледала њихова војна димензија, може се рећи да се ради о мањим групама, односно појединцима који су наоружани лаким пешадијским наоружањем – аутоматско оружје или пиштољи, те који су опремљени савременим средствима везе, осматрања, позиционирања, за навигацију, као и за кретање у ноћним и временским условима у којима је лоша или слаба видљивост, као и заштитним средствима.

У погледу њихове обучености и доктринарним опредељењима, могуће је закључити да се ради о лицима која долазе са ратом захваћених подручја, која су дезретери или демобилисани борци различитих екстремистичких групација, и који поседују висок степен тактичке обучености, који се крећу у мањим групама од 15-30

⁹⁶ Министарство одбране: *Упутство за оперативно планирање и рад команди у Војсци Србије*, Генералштаб Војске Србије, Београд 2017, стр. 18

људи, те да са собом најчешће воде жене и децу, и који покушавају да се маскирају, јер је за некима од њих расписана потрага због учињених кривичних дела против добара заштићених међународним правом, односно других кривичних дела.

11.4.1. Циљеви, мисија и задаци у планирању употребе ангажованих снага

Пре свега, када се говори и употреби ангажованих снага, мора се напоменути и то да се циљ дефинише као стање које се жели остварити операцијом. Па се тако у конкретном случају, односно у складу са темом истраживачког рада, циљ се дефинише као превентивно размештање снага, односно реализација неборбених активности у функцији обезбеђења државне границе, односно спречавања илегалних прелазака и повреде државне границе.

Циљеви се још могу дефинисати након схватања жељеног стања и критеријума за окончање операција. Планирање операција на стратегијском нивоу, интегрише војне способности и способности осталих снага државе по времену, простору и сврси, у јединствено деловање којим се достижу циљеви. Циљеви и жељени ефекти стварају даље основ за идентификовање задатака. Када се говори о дефинисању војних циљева, они дефинишу улогу војних снага у достизању националних циљева. Да би се њихово дефинисање извршило на правилан начин, неопходно је претходно анализирати политичке намере, односно изворе националне моћи, као и слабости, у односу на снагу и слабост непријатеља и друге факторе који се манифестују у окружењу. У конкретној рефлексiji и схватању циља, на тему рада, лако се може закључити да се једноставно ради о самој заштити државне границе, од штетних утицаја, односно илегалног преласка и очувању граничног интегритета.

Мисија се дефинише као активност, основни садржај оперативног наређења, са стратегијским, оперативним и тактичким, циљем и критеријумима за остварење, која

садржи један или више задатака, чији начин извршења зависи од елемената оперативног окружења или оквира. Исказ мисије је јасно и концизно саопштење, у којем се наводи ко ће изводити операцију или неку другу активност, шта треба да буде учињено, где ће се догодити, када ће се одвијати, зашто се изводи, а не наводи се како ће се извести. За мисију се може рећи, да је функцији циља, односно да се њоме директно одређује ко ће изводити операцију, када и зашто, односно које јединице је потребно припремити.

Задатак се дефинише као активност или функција коју претпостављени додељује потчињеном ради извршења. Мисија може садржати један или више задатака. Заједничко им је то да сви морају бити усмерени ка истом циљу. Одређивање додељених, изведених и тежишних задатака врши се анализом и дедукцијом смерница, директива, наређења и других докумената претпостављеног, ради дефинисања јасног исказа мисије. По пријему наређења одређене јединице се доводе у стање да ефикасно изврше додељени задатак, односно да у потпуности одговоре изазову који се испред њих ставља.

11.4.2. Варијанте употребе

Након пријема смерница, односно наређења, команда развија више варијанти употребе ради њихове анализе и поређења. Командант треба да укључи цео штаб, односно команду у њихов развој, а његово директно учешће помаже да штаб – команда нађе брзе и тачне одговоре на питања која се јављају током процеса оперативног планирања. Развој варијанти употребе је покушај да се моделују варијанте употребе које ће непријатељ тешко моћи да предвиди.

Свака варијанта употребе снага коју се разматра, мора да удовољи следећим критеријумима и то:

1. *Прикладност* – свака ангажована јединица мора да испуни мисију у складу са командантовим смерницама. Командант задржава право да модификује своје смернице у свако доба. Када дође до промене смерница, штаб, односно команда бележи и координира нове и преиспитује сваку варијанту употребе, како би осигурао да буде планирана са променама

2. *Остварљивост* – јединица мора бити способна да испуни мисију са расположивим снагама у додељеном простору и у расположивом времену
3. *Прихватљивост* – тактичка или оперативна предност добијена извршењем операција, мора да оправда употребу и потрошњу ресурса, као и прихватљиве губитке у живој сили и повереним средствима
4. *Јединственост* – свака варијанта употребе мора значајно да се разликује од друге. Разлике могу да потичу из употребе резерви, различите борбене организације или различите шеме маневра
5. *Потпуност* – варијанте морају у потпуности одговарати исказу мисије

Адекватна варијанта употребе снага распоређује снаге за будуће операције и обезбеђује флексибилност за случај суочавања са непредвидивим догађајима за време извршења. Наређења претпостављене команде дају одговоре на питања ко, шта, где, када и зашто, а која се односе на целокупне снаге. Тако на пример одговор на питање ко у варијанти употребе снага не одређује конкретну јединицу која је носилац дејства, већ обухвата и одређује јединицу по врсти.

Када је реч о смерницама и корацима за развој варијанте употребе, она се састоји дакле из укупно осам (8) корака и то: анализу борбене моћи, стварање опција, утврђивање почетног распореда снага, развој шеме маневра, одређивање команди, припрему приказа и шему варијанте употребе, рефесирање о варијанти употребе, избор или дораду варијанте употребе ради анализе варијанте употребе.

11.4.3. Линије операција

Линије операција су линије које повезују одлучујуће тачке – услове на одређеном простору и у предвиђеном времену и воде ка циљу. Оне одређују међусобну повезаност одлучујући тачака и смер којим се операција изводи, ради постизања жељеног крајњег стања. Неопходно их је дефинисати пре развоја варијанти употребе, да би се утврдило да ли варијанта употребе омогућава достизање дефинисаних циљева. У моделовању употребе снага презентују повезаност одлучујућих тачака – услова са циљевима.

Током процеса планирања прво се дефинишу одлучујуће тачке, јер линије операција произилазе из њих. Правилно дефинисане линије операција омогућавају јасно и конкретно дефинисање свих активности у операција. Могу бити физичке и логичке.

Физичке тачке операција повезују низ одлучујућих тачака у времену и простору, којима се обезбеђује контрола одређеног простора, што води ка уништењу непријатеља. Те тачке дефинишу правац деловања сопствених у односу на непријатељске снаге. Имајући у виду да се у конкретном случају ради о превентивној, односно неборбеној операцији, неопходно је поменути да ће снаге у превентивној операцији бити употребе искључиво за контролу простора, односно у циљу одвраћања илегалних миграната од њихових намера, тј илегалног преласка државне границе Републике Србије.

Потребно је поменути и то да у конкретном случају се не ради о оружаној претњи, већ о неоружаном изазову, ризику и претњи безбедности, те да ће према илегалним мигрантима у конкретним и реалним ситуацијама бити употребљена искључиво средстава принуде, на законом прописан начин. Наиме, нереално је и неоправдано употребити ватрено оружје у циљу одбијања илегалног преласка државне границе, а да лице према коме се употреби ватрено оружје уопште није наоружано, односно не врши неку опште опасну радњу, којом би директно угрозило животе других лица, односно снага ангажованих у операцији.

Логичке линије операција користе се у визуелизацији операције, у којој географска локација непријатеља није од битног значаја. За разлику од физичких линија, дефинисањем логичких тачака предвиђа се логички след одвијања одређених активности, што је карактеристика планирања на стратегијском нивоу.

11.5. Мигрантска криза и заједничка операција Војске Србије и полиције

Пре сада готово девет година, односно током 2015. године, Република Србија прихватила је мигранте из Ирака, Авганистана, Сомалије, Бангладеша, Марока и највише

из Сирије. Наиме, ту се радило о људима који долазе и евакуишу се из ратом захваћених подручја. Највећи број њих прихваћен је у Центру за прихват миграната у Прешеву.⁹⁷

Сукоби су се одвијали у ослабљеним државама северне Африке, Блиског истока и централне Азије са посебним акцентом на - Либију, Сирију, северни Ирак, Авганистан, те су примирали милионе људи да се покрену и самим ти допринесу да се регион јужне Европе претвори у једну од најфреквентнијих миграционих рута. Као директна последица детерминисана је једна рута са два правца и то Турска-Грчка-Република Северна Македонија-Републике Србија-даље земље Европске Уније, и друга тзв. Западно балканска рута Турска-Грчка-Албанија-Црна Гора-даље земље Европске уније.⁹⁸

Према тада актуелној безбедносној ситуацији и повећаним приливом миграната, поред редовних снага Управе граничне полиције, које су улагале максималан напор, забележено је ангажовање Жандармерија и Интервентних јединица полиције у пружању помоћи снагама граничне полиције, као и ангажовање припадника служби безбедности БИА, ВБА, ВОА и сличних служби из састава Управе криминалистичке полиције. Од марта месеца 2016. године на пружању помоћи припадницима полиције ангажовани су и припадници Војске Србије.⁹⁹

Мигранти су у Републику Србију, тачније на територију граничне општине Прешево, улазили из правца Републике Северне Македоније и то следећим правцима: село Лојане, село Миратовац, затим Село Лојане, село Трнава, затим село Лојане, село Стрезовце. У уласку у Републику Србију одређени део њих успео је на илегалан начин да пређе државну границу.

У тим тренуцима, безбедносна ситуација је постајала све сложенија, поготову узимајући у обзир близину административне линије са Косовом и Метохијом, и то што она није под контролом снага безбедности Републике Србије.

⁹⁷ Комесаријат за избеглице и миграције Републике Србије, Извештај о стању миграција у Републици Србији за 2015. годину, Београд, 2016

⁹⁸ Ковачевић Н, Ковач М: *Рефлексије мигрантске кризе на безбедност Републике Србије*, Београд, Војно дело 6/2017, стр. 33

⁹⁹ Влада Републике Србије, Закључак о образовању Заједничких снага војске и полиције, март 2016. године. Видети и: Званично саопштење Министарства одбране Републике Србије од 14. 03. 2016, доступно на: mod.gov.rs (приступљено 03. 03. 2026)

Самим тим, мигранти су представљали подобан људски фактор за врбовање од стране припадника верских и политичких екстремистичких покрета, посебно узимајући у обзир „замрзнути терористички потенцијал и привидну стабилизацију стања“.¹⁰⁰ Када је реч о поменутих верским покретима са екстремним схватањима, потребно је посебно поменути припаднике вехабијског покрета из Македоније, Бујановца, Прешева и са територије Косова и Метохије, који реализују своју мисију омасовљавања вехабијског покрета и врбовања нових следбеника.

Од 17.03.2016. године на обезбеђењу државне границе Републике Србије са Републиком Северном Македонијом и Републиком Бугарском, на местима „Рујан“, „Рибарце“, „Градина“, „Кадибогаз“, „Мокрање“, ангажовани су припадници Војне полиције Копнене војске Војске Србије.¹⁰¹

Према статистичким подацима, које у свом раду „Мигрантска криза“ наводи аутор Симовић, припадници заједничких снага у периоду од 17.03. до 19.04.2016 године зауставили су, привели и предали органима Министарства унутрашњих послова Републике Србије укупно 567 мигранта, који су илегално покушали да уђу у Републику Србију и наставе даље пут на иностранству.¹⁰²

Премљ мишљењу аутора рада, ангажовањем посебних јединица полиције и елемената Војске Србије, створени су стабилнији безбедносни услови, и успостављена је боља контрола и обезбеђење државне границе Републике Србије и Републике Северне Македоније.

Формирана је и команда заједничких снага, за чије руковођење је одређен старешина високог ранга из редова Војске Србије, док су за помоћнике додељене старешине из Министарства унутрашњих послова.

У складу са одлукама претпостављене команде, просечно је ангажовано 180 људи, који су организовањем заседа, патрола, осматрачница, контролних пункова на линијском и дубинском обезбеђењу државне границе, затворили правце илегалног убацивања

¹⁰⁰ Стевановић О: *Кумановски споразум*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд 2015, стр. 239

¹⁰¹ Симовић М: *Мигрантска криза*, Систем одбране, Војно дело 1/2017, стр. 214

¹⁰² Исто.

миграната из Републике Северне Македоније и то правцем Куманово-Прешево-Бујановац, Пелинце-Горњи Сторац-Петка и Стајковци-Лесница-Трговиште.¹⁰³

Превентивним деловањем заједничких снага, које су формиране и извеле операцију превентивног размештања снага, претпоставља се да је велики број миграната одустао у намери илегалног преласка државне границе из правца Републике Северне Македоније. Самим ангажовањем заједничких снага, на Републику Србију, био је велики притисак миграната из правца Републике Северне Македоније, док се мањи бележи из правца Републике Бугарске. Најоптерећенији правци наступања илегалних миграната према самој процени рељефа и проходности терена, били су из Куманова, у ширем реојну Миратовачког поља, даље у правцу ка селима Норча, Миратовац, Трнава.

Ангажовање заједничких снага, углавном униформисаних припадника полиције и Војске Србије, повећало је активности домаћег становништва које се бавило кријумчарењем илегалних миграната и које је тежило проналажењу конспиративнијих начина вршења кривичних дела у вези са кријумчарењем људи, што је самим тим довело и до појачаног ангажовања криминалистичке полиције у садејству са јединицама саобраћајне полиције и интервентних снага у образовању дубинских контролних пунктова.

Важно је напоменути чињеницу да је ангажовање заједничких снага, обележила и употреба већег броја техничких средстава намењених за осматрање, посебно термовизијске камере, које су од великог значаја биле за правовремено откривање великих група миграната и осујећивању у покушају илегалног преласка државне границе.

Заједничке снаге за обезбеђење државне границе формиране су Одлуком Владе Србије 19. јула 2016. године и до данас су онемогућиле илегални прелазак државне границе за више од 23.000 илегалних миграната. У истом периоду, спречена су 154 случаја кријумчарења 2.177 лица. Органима правосуђа приведене су 172 особе, највише из Србије, њих 134, затим 17 држављана Бугарске и други из Пакистана, Авганистана, Ирака, Холандије, Аустрије, Молдавије и Босне и Херцеговине. Надлежни органи одредили су

¹⁰³ Министарство одбране Републике Србије, Извештај о ангажовању Заједничких снага војске и полиције на обезбеђењу државне границе, Београд, 2017. Видети и: Саопштење Министарства одбране од 20. 02. 2017. године о резултатима ангажовања снага у секторима „Југ” и „Исток”

притвор у трајању до 30 дана за 122 особе, а против 39 је поднета кривична пријава у редовном поступку и исти се бране са слободе. За две малолетне особе поднета је прекршајна пријава, а за девет особа је поступак обустављен.¹⁰⁴

Поверене задатке од стране Владе Србије, спречавање илегалних прелазака миграната на територију Републике Србије, спречавање кријумчарења људи преко државне и привођење правди особа које се баве тим пословима, Заједничке снаге су успешно обављале под командом пет команданта које је овластио председник Републике Србије. Команданти Заједничких снага за обезбеђење државне границе, били су: генерал-мајор Желимир Глишковић, бригадни генерал Миле Јелић, бригадни генерал Дејан Јанковић, пуковник Владета Балтић и пуковник Саша Недељковић.

На основу прибављених јавно доступних докумената, као и анализом садржаја, закључује се да су заједничке снаге су биле састављене од припадника Војске Србије и Министарства унутрашњих послова. Из јединица Војске, ангажоване су претежно јединице Војне полиције и пешадијске јединице, док су из МУП ангажовани припадници Управе граничне полиције, Жандармерије, Интервентне јединице полиције, саобраћајна полиција и криминалистичка полиција.

Заједничке снаге обављале су задатке кроз обављање патролне делатности, постављањем заседа и осматрачница, на делу државне границе према Републикама Бугарској и Македонији. У једном мањем делу ангажовања док је постојала реална потреба за тим, снаге су обезбеђивале и део границе према Републици Црној Гори. Осим оваквог, линијског начина обезбеђења границе, Заједничке снаге ангажовале су своје органе по дубини територије, пре свега организовањем контролних пунктова.

¹⁰⁴ „Престанак ангажовања Заједничких снага Војске Србије и МУП“, https://www.vs.rs/sr_lat/vesti/61CFE4D9413C11E8AF6A0050568F5424/prestanak-angazovanja-zajednickih-snaga-vojske-srbije-i-mup, доступно на дан 31.01.2023. године

11.6. Модел заједничке операције војске и полиције на спречавању илегалног преласка државне границе

Ова тематска целина анализира и приказује једну варијанту употребе заједничких снага Војске Републике Србије и полиције на спречавању илегалног преласка државне границе из смера Северне Македоније, од фазе пријема обавештајне информације до фазе размештања снага у простору.

Према аутору, Милковском, под синтагмом “моделовање употребе снага” у доктрини планирња и упуству, подразумева се процес који почива на критичко, креативном и системском размишљању и разумевању, визуализацији и описивању комплексних проблема у употреби снага Војске и изградњи приступа за њихово решавање.¹⁰⁵

Војска Србије има три мисије и то одбрану Републике Србије од угрожавања споља, учешће у изградњи и очувању мира у региону и свету, као и подршку цивилним

¹⁰⁵ Милковски В: *Моделовање употребе снага у операцијама Војске Србије*, Београд, Војно дело зима/2012, стр. 70

властима у супротстављау претњама безбедности.¹⁰⁶ Исти аутор у свом раду наводи да се идентификовање неоружане претње подразумева њено откривање и процена деловања.

Моделовање употребе снага и процес доношења одлука, су према истом аутору комплементарни процеси у процесу оперативног планирања. Моделовање помаже командама и старешинама, на стратегијском и оперативном нивоу у току планирања употребе снага. За само моделовање употребе снага, карактеристично је и то да је управо оно процес у којем они који га примењују производе концепт који подразумева непредвиђена решења ситуације, толерише неизвесност и ради се са непотпуним информацијама. Снаге МУП-а поседују капацитете у свим сегментима до одређеног нивоа ангажовања, те се у случају потребе за већим капацитетима, анагажују управно војни.¹⁰⁷

На пример, од стране Министарства спољних послова Републике Северне Македоније, дипломатским путем, обавештено је Министарство спољних послова Републике Србије, да се почевши од дана 15.01.2026. године очекује појачани прилив ирегуларних миграната, који све више надиру и све их више има у зони Грчко-Македонске границе.

Према процени македонских државних органа, групација ће на дневном нивоу бити јачине између 1500-3000 људи, различите старосне доби, образовних профила и начина кретања, који ће покушати на све начине да пређу преко државне границе између Републике Србије и Републике Северне Македоније и даље наставе кретање ка земљама Европске уније.

Од стране Министарства спољних послова, у вези добијеног обавештења, хитним путем, обавештен је председник Владе, председник Републике, ресорни министри одбране и унутрашњих послова, директори БИА, ВБА и ВОА, као и савет за националну безбедност. Имајући у виду претходна дешавања, као и детаљну анализу претходне заједничке операције и њених позитивних ефеката, донета је одлука о формирању команде Заједничких снага.

¹⁰⁶ Здравковић М, Јевтић Д, Думић А: *Припрема операције подршке цивилним властима у супротстављању неоружаним претњама безбедности*, Београд, Војно дело 8/2017, стр. 307

¹⁰⁷ Кековић З, Комазец Н, Милиновић М: *Улога Војске Србије у одговору на невојне претње*, Београд, 2011, Војно дело, зима/2011, стр. 236

На основу одлуке министра одбране, а по одобрењу Председника Републике Србије, одобрено је ангажовање снага Војске Србије, које својим ресурсима и снагама, пружају помоћ органима цивилне власти у циљу очувања безбедности и територијалне целовитости Републике Србије.¹⁰⁸

Формирана је команда заједничких снага, која је смештена у Прешеву, имајући у виду да је извршеном проценом терена, као и осталих фактора који утичу на одабир командног места, оно изабрано као најбоље.

Командант заједничких снага, у циљу стварања што бољег оперативног окружења, као и уопште што повољнијих услова за реализацију операције, одржао је састанак са представницима цивилних власти, односно органа локалне самоуправе, јавних комуналних предузећа, невладиног сектора, соецијалних установа, здравствених установа, и истима предочио, будући начин функционисања, односно рада у појачаном режиму.

Након завршених припрема, од стране команде заједничких снага донета је следећа одлука, за команданта заједничких снага постављен је бригадни генерал А.Б. док је његов први помоћник за послове полиције - пуковник полиције В.М. Пошто се ради о планинском и тешко проходном рељефу, донета је одлука, да се у употребу уведу јединице са високом манерском способношћу, које су опремљене техничким средствима за ефикасно савлађивање тешко проходно терена. Неопходно је блокирати део државне границе са Републиком Северном Македонијом. Слика 3. илуструје употребу јединица војске и полиције на спречавању илегалног преласка државне границе између Републике Србије и Републике Северне Македоније.¹⁰⁹ Пешадијске јединице са извиђачким елементима и јединице жандармерије распоређене су, углавном, на тешкопроходном терену док су пешадијске јединице за деловима војне полиције и јединице полиције распоређене на проходном терену (комуникацијским правцима).



Слика 3: Шематски приказ потпуне блокаде државне границе између РС и РСМ

Према одлуци команде, формиране су три тактичке групе, свака јачине око 200 припадника, по 100 припадника Војске Србије и 100 припадника полиције, којима је додељен основни задатак да се изврши оперативни развој, отпочне са континуираним осматрањем терена према Републици Северној Македонији и оствари потпуна блокада граничне линије, изузев законитих и договорених прелаза.

Што се тиче Војске Србије у употребу су уведене пре свега пешадијске, извиђачке и јединице војне полиције, док су испред полиције - уведене јединице Жандармерије, управа граничне полиције као основни носилац свих активности и интервентна јединица полиције. У циљу адекватно праћења свих активности, процене ситуације на терену, као и доношења одлука које се тичу саме операције, формиран је штаб у коме 24 часа постоји дежурство високих старешина, из оба министарства.

Логистичко и санитетско обезбеђење целокупне операције, пребачено је у надлежност Војске Србије, док је даљи рад и процесуирање свих лица која су затечена приликом илегалног преласка државне границе пребачена у надлежност полиције.

Свим јединицама, издато је јасно наређење и додељен јасан задатак, а то је да се изврши размештај у оквиру додељених зона одговорности, запоседну доминантни положаји и успостави потпуна блокада граничне линије.

Као снаге у резерви, стављена је у приправног једна пешадијска чета војске и полиције, а како би се смањило непотребно ангажовање и самим тим додатан утрошак ресурса, опредељене снаге су стављене и у функцији снага за интервенцију.

Дубинско обезбеђење државне границе, као врло важан сегмент делегирано је мешовитим патролама, полиције састављеним од стране припадника саобраћајне и криминалистичке полиције, док су такође формирани центри за прихват миграната, у којима се врши криминалистичко-оперативна обрада свих безбедносно интересантних лица.

Ради реализације цивилно-војне сарадње између заједничких снага и грађана у пограничном делу територије, и евентуално спречило стварање негативне (искривљене) слике, у операцију је укључен делимично и елемент јавности, односно позване су медијске екипе које би требале да документују односно да прикажу поступање заједничких снага и обаве интервјуе са лицима према којима је поступано.

Од стране сектора унутрашње контроле полиције, ВБА и војне полиције, остварена је сарадња по посебном плану у циљу праћења и санкционисања незаконитог понашања ангажованих припадника.

ЗАКЉУЧАК

Операција заједничких снага војске и полиције на спречавању илегалног преласка државне границе представља изазов за све државе Европске уније али и за државе које су суседи са Европском унијом. Републка Србија се суочава са тим изазовом од 2016. године. Да би одговорила на изазов илегалног преласка државне границе, Република Србија је формирала заједничке снаге из састава Министарства одбране и Министарства унутрашњих послова.

Одговор на изазов илегалног преласка државне границе зависио је од физичко-географских чиниоца државне границе између Републике Србије и Републике Северне Македоније, интензитета прилива миграната (интерно расељених лица) и тактичко-техничких могућности заједничких снага војске и полиције за спречавање илегалног преласка државне границе. Са трајањем мигрантске кризе и опадањем интензитета прилива миграната унапређивао се систем контроле граница Европске уније. Тако је 2021. године Европска агенција за граничну и обласку стражу – Frontex распоредила своје припаднике дуж границе Републике Србије са државама чланица Европске уније.

Анализом доктринарних докумената војске и полиције која обрађују употребу снага у операцијама дошло се до организације заједничких снага војске и полиције на спречавању илегалног преласка државне границе. Организација заједничких снага војске и полиције, обухвата снаге за командовање, борбене снаге, снаге борбене подршке и снаге обезбеђења и логистике . Тиме је потврђена прва посебна хипотеза.

Јединице војске и полиције, у складу са унутрашњом организацијом и наменом, као и одлуком руководиоца, опремљене су техничким средствима, која се користе за извршење постављених задатака из њихове надлежности. Јединице су такође опремљене средствима за превоз људства и материјално техничких средстава, опремљене су телекомуникацијским уређајима, уређајима за осматрање терена који раде на различитим принципима, беспилотним летелицама чија је намена осматрање тешко проходног и непроходног терена, која се могу користити за ефикасно извршење задатка обезбеђења државне границе у, претежно, планинском подручју. Тиме је потврђена друга посебна хипотеза.

Тактика обезбеђења државна границе, представља активност на коју утичу многи фактори, углавном негативно, те се ангазоване снаге морају адекватно припремити за то. Заједничке обуке у патролирању, осматрању, извиђању, употреби различитих техничких средстава, постављању блокада и блокадних пунктова, заседа и осталих активности које наложи команда, управо су део принципа “прилагођавања обуке реалним условима” и директно ће допринети оправданости њиховог образовања (формирања) кроз ефикасно извршење основног задатка, односно обезбеђења државне границе. Ради унапређења сарадње и извођења операција заједничких снага војске и полиције, биће неопходно чешће изводити заједничке активности у виду обуке у процесу оперативног планирања команде заједничких снага, заједничког тактичког увежбавања јединица, као и у упознавања са борбено техничким и материјално техничким средствима, која ангазоване снаге имају. Тиме је потврђена трећа посебна хипотеза.

Потврђивањем посебних хипотеза и изработом модела употребе заједничких снага војске и полиције на спречавању илегалног преласка државне границе између Републике Србије и Републике Северне Македоније (текстуални и графички део) потврђена је генерална хипотеза.

Да би се у будућности могло адекватно одговорити на изазовне који настају услед мигрантске кризе и сличних криза, неопходно је остваривање тесне сарадње између јединица војске (тежишно пешадијских јединица и јединица војне полиције), јединица жандармерије и полиције опште надлежности. Сарадња би обухватала размену искустава у тактици обезбеђења државне границе, коришћењу техничких средстава за надзор државне границе, обавештајној припреми граничног подручја и реализације вежби на симулационом софтверу који подржава заједничке операције војске и полиције у различитим географским подручјима.

Чињеница да ће мигрантска криза трајати, можда ће имати другачије облике испољавања, у будућности указује, између осталог, на потребу усвајања доктринарног акта на стратегијском нивоу, којим се ближе и прецизније уређују начин функционисања, командовање, образовање (формирање), планирање, надлежности и овлашћења заједничких снага на спречавању илегалног преласка државне границе.

ЛИТЕРАТУРА

1. Стратегија националне безбедности Републике Србије, „Службени гласник РС“, бр. 94/2019
2. Устав Републике Србије („Службени гласник РС”, бр. 98/2006 и 115/2021)
3. Доктрина Војске Србије, Београд 2010, стр. 16
4. Закон о полицији („Службени гласник РС”, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018)
5. Стратегија националне безбедности Републике Србије, „Службени гласник РС“, бр. 94/2019,
6. Frontex, Risk Analysis for 2023/2024, Warsaw, 2024.
7. Милашиновић, Р., Милашиновић, С. (2018). Тероризам и миграције као савремени изазови националној безбедности. Београд: Факултет безбедности.
9. Закон о граничној контроли, „Службени гласник РС“, бр. 24/2018.
10. Кривични законик, ("Сл. гласник РС", бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019)
11. Закон о полицији („Службени гласник РС”, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018)
12. Интегрисано управљање границом у Републици Србији – Стратегија и Акциони план, Влада Републике Србије, 2022
13. Стратегија одбране Републике Србије, “Службени гласник РС“, број 94 од 27. Децембра 2019.
14. Доктрина Војске Србије, Београд 2010, стр. 13
15. Уредба о полицијским мерама и радњама и полицијским овлашћењима, изгледу, издавању, коришћењу и уништавању службене легитимације и значке овлашћених службених лица Војне полиције, "Службени гласник РС", број 17 од 28. фебруара 2020.
16. Закон о Војсци Србије, ("Сл. гласник РС", бр. 116/2007, 88/2009, 101/2010 - др. закон, 10/2015, 88/2015 - одлука УС, 36/2018, 94/2019 и 74/2021 - одлука УС)
17. Уредба о специјалној и посебним јединицама полиције: 47/2018-27, 59/2018-3, 91/2018-40, 29/2019-6, 69/2019-5, 66/23020-10, 78/2020-3, 102/2020-5, 113/2020-7, 133/2020-3, 146/2020-4, 149/2020-290, 60/2021-4, 83/2021-8, 125/2021-14, 67/2022-9, 83/2022-7, 134/2022-3
18. Симовић М: *Мигрантска криза*, Систем одбране, Војно дело 1/2017, стр. 215
19. Закон о управљању миграцијама, “Сл. гласник РС”, бр. 107/2012

20. International Organization for Migration (IOM), Glossary on Migration, IML Series No. 34, Geneva 2019, p. 115.
21. European Commission, European Migration Network (EMN), Asylum and Migration Glossary 6.0, Brussels 2018, p. 242.
22. Д. Видић, Међународне миграције и безбедност, Институт за политичке студије, Београд 2015, стр. 84.
23. Јанковић Б, Јорданов Тодоровић М: *Феномен илегалних миграција и тероризам - безбедносни изазов, 21. века*, стр. 176, прегледни рад
24. Протокол против кријумчарења миграната копном, морем и ваздухом, којим се допуњује Конвенција Уједињених нација против транснационалног организованог криминала, „Службени лист СРЈ – Међународни уговори“, бр. 6/2001, члан 3.
25. М. Стевановић, Сузбијање ирегуларних миграција и кријумчарења људи, Криминалистичко-полицијски универзитет, Београд 2021, стр. 56.
26. Министарство унутрашњих послова РС, Информатор о раду – Статистички подаци о стању безбедности, Београд 2024
27. Стевановић О, Субошић Д, Мијалковић С: *Одбрамбена функција полиције као садржај наука одбране*, Војно дело лето/2012, стр. 228
28. Голубовић М: *Положај служби безбедности у поретку јавне власти*, Универзитети у Нишу, Правни факултет, Докторска дисертација, Ниш 2024, стр. 154
29. Субошић Д: *Организација и послови полиције*, Београд КПУ 2020, стр. 165
30. Стајић Љ, Стевановић О: *Грађански нeredи*, Полицијска академија, Београд 1995, стр. 96
31. Мијалковић, С: *Национална безбедност*, Београд, КПА 2011, стр. 338-341
32. Републички завод за статистику. (2023). *Статистички годишњак Републике Србије 2023*. Београд: РЗС
33. Савезни секретаријат за народну одбрану: *Тактика*, Војноиздавачки завод 1981, стр. 18
34. Војни лексикон, Војноиздавачки завод 1981, стр. 434
35. „Северна Македонија“, <https://www.mfa.gov.rs/gradjani/putovanje-u-inostranstvo/vize-i-informacije-o-drzavama/severna-makedonija>, доступно на дан 03.03.2026. године
- Преузето са „Google maps“

36. Министарство одбране: *Правило извиђачка чета – вод*, Генералштаб Војске Србије, Команда копнене војске, Ниш 2017, стр. 14
37. Министарство одбране: *Доктрина операција Војске Србије*, Београд 2012, стр. 32
38. Министарство одбране: *Доктрина копнене војске*, Ниш 2012, стр. 64
39. Форца Б: *Класични и савремени погледи на војне операције*, Београд, стр. 15
40. Субошић Д: *Организација и послови полиције друго измењено и допуњено издање*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд 2013, стр. 153
41. Милојевић С, Јанковић Б: *Основи тактике полицијских јединица посебне намене*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд 2014, стр. 24
42. Israel Defense Forces, Doctrine and Training Command, IDF Glossary (Mila), Tel Aviv 2018, p. 22.
43. Военный энциклопедический словарь, Министерство обороны РФ, Военное издательство, Москва 2007, стр. 514.
44. Bundesministerium der Verteidigung, Joint Doctrine 3.0: Operations, Berlin 2020, p. 115.
45. College of Policing, Authorised Professional Practice (APP): Operations, London 2022, p. 12.
46. Schweizerische Polizeitechnische Kommission (SPTK), Polizeiliche Einsatzführung: Grundlagen und Begriffe, Bern 2019, S. 45.
47. С. Милашиновић, Ж. Кешетовић, Безбедносни менаџмент у условима социјалних конфликта, Криминалистичко-полицијски универзитет, Београд 2021, стр. 142.
48. Милојевић С, Јанковић Б: *Основи полицијске тактике, друго измењено и допуњено издање*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд 2017, стр. 329
- Доступно на дан 10.01.2026 године, <https://www.mup.gov.rs/wps/portal/sr/direkcija-policije/ojdpp/Uprava+granicne+policije>
49. Савић Ј: *Тајне акције у субверзивној пракси обавештајних служби - специјалистички рад*, Београд 2022, КПУ, стр. 16
50. Милојевић С., Јанковић Б.: *Основи полицијске тактике, друго измењено и допуњено издање*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд 2017, стр. 338
51. Министарство одбране: *Правило бригада копнене војске – привремено*, Ниш 2014, стр. 16

52. Министарство одбране: *Правило пешадијски батаљон – привремено*, Београд 2021, стр. 181
53. Кековић З, Комазец Н, Милиновић М: *Улога војске Србије у одговору на невојне претње*, Београд, 2011, Војно дело, зима/2011, стр. 230
54. Вукичевић Д: *Операције у миру*, Војноиздавачки завод, Београд 2009, 87
55. Терзић М, Добрић М, Булатовић Н: *Обавештајна припрема бојишта и моделовање употребе снага за операције у урбаним срединама*, Војно дело, Београд, број 6/2018, стр. 218
56. Симовић М, Карановић Н: *Противтерористичка операција на југу Србије*, Војноиздавачки завод, Београд 2004, стр. 122
57. Министарство одбране: *Упутство за оперативно планирање и рад команди у Војсци Србије*, Генералштаб Војске Србије, Београд 2017, стр. 18
58. Комесаријат за избеглице и миграције Републике Србије, Извештај о стању миграција у Републици Србији за 2015. годину, Београд, 2016
59. Ковачевић Н, Ковач М: *Рефлексије мигрантске кризе на безбедност Републике Србије*, Београд, Војно дело 6/2017, стр. 33
60. Влада Републике Србије, Закључак о образовању Заједничких снага војске и полиције, март 2016. године. Видети и: Званично саопштење Министарства одбране Републике Србије од 14. 03. 2016, доступно на: mod.gov.rs (приступљено 03. 03. 2026)
61. Стевановић О: *Кумановски споразум*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд 2015, стр. 239
62. Министарство одбране Републике Србије, Извештај о ангажовању Заједничких снага војске и полиције на обезбеђењу државне границе, Београд, 2017. Видети и: Саопштење Министарства одбране од 20. 02. 2017. године о резултатима ангажовања снага у секторима „Југ” и „Исток”
63. „Престанак ангажовања Заједничких снага Војске Србије и МУП“, https://www.vs.rs/sr_lat/vesti/61CFE4D9413C11E8AF6A0050568F5424/prestanak-angazovanja-zajednickih-snaga-vojske-srbije-i-mup, доступно на дан 31.01.2023. године
64. Милковски В: *Моделовање употребе снага у операцијама Војске Србије*, Београд, Војно дело зима/2012, стр. 70

65. Здравковић М, Јевтић Д, Думић А: *Припрема операције подршке цивилним властима у супротстављању неоружаним претњама безбедности*, Београд, Војно дело 8/2017, стр. 307
66. Кековић З, Комазец Н, Милиновић М: *Улога Војске Србије у одговору на невојне претње*, Београд, 2011, Војно дело, зима/2011, стр. 236
67. *Методологија научног рада*, проф. др Милан И. Миљевић, Универзитет у Источном Сарајеву, Филозофски факултет, Пале 2007